

Kennisagenda Diergezondheid

2007-2015

Mirjam Snijdelaar
Marc Roosjen
Ed van Klink

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Directie Kennis, september 2008

© 2008 Directie Kennis, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Rapport DK nr. 2008/106
Ede, 2006

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij de directie Kennis onder vermelding van code 2008/dk106 en het aantal exemplaren.

Oplage 50 exemplaren

Samenstelling Mirjam Snijdelaar, Marc Roosjen, Ed van Klink

Druk Ministerie van LNV, directie IFZ/Bedrijfsuitgeverij

Productie Directie Kennis
Bedrijfsvoering/Publicatiezaken
Bezoekadres : Horapark, Bennekomseweg 41
Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon : 0318 822500
Fax : 0318 822550
E-mail : DKinfobalie@minlnv.nl

Voorwoord

De directie Kennis maakt in samenwerking met de beleidsdirecties van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit kennisagenda's voor alle beleidsterreinen waarvoor het ministerie verantwoordelijkheid draagt. Het opstellen van deze kennisagenda's is een interactief proces, waar alle betrokkenen een intensieve rol bij spelen.

Voor u ligt de kennisagenda diergezondheid, het resultaat van een intensive samenwerking tussen directie Kennis, directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid en de Voedsel- en Warenautoriteit. Directie Landbouw was agendalid bij dit project.

De kennisagenda diergezondheid is, zoals de kennisagenda's bedoeld zijn, een werkdocument. Het is niet een statisch rapport, maar zal door de tijd heen steeds worden aangepast naar gelang de situatie het vereist. Dit betekent dat de onderwerpen steeds opnieuw worden geprioriteerd, aangevuld en uitgedund wanneer daartoe aanleiding bestaat.

De voor u liggende kennisagenda is vernieuwd aan de hand van de Nationale Agenda Diergezondheid die in 2007 is uitgekomen.

De kennisagenda diergezondheid is al volop in gebruik bij de aansturing van de kennisinstrumenten. Bij de programmering van het beleidsondersteunend onderzoek voor 2008/ 2009 is de Kennisagenda al gebruikt, en dat zal ook voor de kennisbasis zo zijn.

In volgende versies zal, meer dan in de huidige, ook aan kennisbenutting aandacht worden gegeven. Ook het gebruik van kennis in onderwijs en voorlichting zal op termijn onder de kennisagenda worden gebracht.

DE DIRECTEUR DIRECTIE KENNIS
Dr. J.A. Hoekstra

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Kennisopgaven diergezondheid	9
2.1	Gezelschapsdieren	9
2.1.1	Acties voor de houders van gezelschapsdieren en de gezelschapsdieren-sector	10
2.1.2	Acties voor de houders van gezelschapsdieren en de gezelschapsdierensector samen met de overheid	11
2.1.3	Acties voor de overheid	12
2.2	Hobbydieren	12
2.2.1	Acties voor de houders van hobbydieren en de hobbydierensector	13
2.2.2	Acties voor de houders van hobbydieren, de hobbydierensector samen met de overheid	13
2.2.3	Acties voor de overheid	14
2.3	Commercieel gehouden dieren	15
2.3.1	Acties voor de sector	16
2.3.2	Acties voor de sector samen met de overheid	17
2.3.3	Acties voor de overheid	21
2.4	Dieren in de natuur en bedreigde gehouden dieren	23
2.4.1	Acties voor de overheid samen met natuurorganisaties en kennisinstituten	24
2.4.2	Acties voor de overheid	24
2.5	Paarden	25
2.5.1	Acties voor de paardensector	25
2.5.2	Acties voor de sector samen met de overheid	25
2.5.3	Acties voor de overheid	26
2.6	Vissen en schaal- en schelpdieren	27
2.6.1	Acties voor de sector	27
2.6.2	Acties voor de sector samen met de overheid	28
2.6.3	Acties voor de overheid	28
3	Uitwerking agendapunten voor aandachtsvelden diergezondheid	29
3.1	Risicogebaseerd beleid	29
3.2	Categorisatie van dierziekten	31
3.3	Kostentoedeling dierziektebestrijding	31
3.3.1	Acties voor de overheid samen met de sector	32
3.4	Veterinaire organisatie en infrastructuur	33

3.4.1	Acties voor de sector en/of veterinaire instellingen	33
3.4.2	Acties door de overheid in samenwerking met anderen/het bedrijfsleven	33
3.4.3	Acties door de overheid	33
3.5	Diergeneesmiddelen	34
3.6	Kennis, research en development	35
3.6.1	Acties voor dierhouders samen met de overheid	35
3.6.2	Acties voor de overheid samen met kennisinstututen	35
3.6.3	Acties voor de overheid	35
3.7	Klimaatverandering, globalisering en emerging diseases	36
3.7.1	Acties voor burgers	36
3.7.2	Acties voor overheid samen met maatschappelijke organisaties	36
3.7.3	Acties voor de overheid	37
3.8	Bestrijden aan de bron	38
3.8.1	Acties door de sector	38
3.8.2	Acties door de overheid in samenwerking met anderen	38
3.8.3	Acties door de overheid	39
4	Communicatie werkgroep Dier	41
4.1	Hobbydieren	41
4.2	Commercieel gehouden dieren	41
4.3	Risicogebaseerd beleid	42
4.4	Klimaatverandering, globalisering en emerging diseases	43
4.4.1	Acties voor overheid samen met maatschappelijke organisaties	43
5	Zoönosen	45
5.1	Gezelschapsdieren	45
5.2	Commercieel gehouden dieren	45
5.3	Paarden	46
5.4	Kennis, research en development	46

1 Inleiding

Kennisagenda Diergezondheid

Voor alle beleidsterreinen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit worden kennisagenda's gemaakt. Deze kennisagenda's zijn bedoeld om een grote rol te gaan spelen in de aansturing van kennis vanuit het ministerie. Niet alleen voor kennisontwikkeling, maar ook kennisverspreiding en kennisdoorstroming moeten op den duur vanuit deze kennisagenda's gestuurd worden.

De hier voor u liggende Kennisagenda Diergezondheid is een update van de eerste Kennisagenda Diergezondheid uit 2007. De Kennisagenda sluit volledig aan bij de Nationale Agenda Diergezondheid (NAD) van directie VD. Daarnaast is in deze Kennisagenda ook rekening gehouden met al bestaande kennisvragen (uit Kennisagenda 2007).

De opzet van de Kennisagenda wijkt af van de vorige. Dit komt omdat niet meer uitgegaan wordt van diergezondheidsthema's, maar van dieren en een aantal aandachtsvelden voor diergezondheid. Dit is gelijk aan de opzet van de NAD. Op deze wijze sluiten beide rapporten goed op elkaar aan. Voor de leesbaarheid van de Kennisagenda zullen per diergroep en aandachtsveld de doelstellingen en acties uit de NAD nog een keer worden genoemd.

Extra in de Kennisagenda zijn de hoofdstukken 4 en 5, waarin alle doelstellingen en kennisvragen op het gebied van respectievelijk communicatie en zoönosen bij elkaar staan. Dit op verzoek van de twee werkgroepen communicatie dier en zoönosen. Verder geldt ook voor de nieuwe Kennisagenda Diergezondheid een nauwe samenhang met voedselveiligheid en dierenwelzijn. Voor de volledigheid worden hieronder nogmaals de raakvlakken met voedselveiligheid en dierenwelzijn weergegeven.

Raakvlak met voedselveiligheid

- Zoönosen zijn ziekten die van dier op mens, maar ook van mens op dier kunnen overgaan. De overdracht kan rechtstreeks door mens –dier contact gebeuren, maar ook door het eten van dierlijke producten. De rechtstreekse besmetting wordt de niet-voedselgerelateerde zoönosen genoemd en de indirecte besmetting de voedselgerelateerde zoönosen. Zoönosen vallen zowel onder diergezondheid als voedselveiligheid. Besloten is de voedselgerelateerde zoönosen te laten vallen onder voedselveiligheid. Uitzondering hierop vormen de TSE's die onder diergezondheid vallen. De niet-voedselgerelateerde zoönosen blijven dus bij diergezondheid. Antibioticaresistentie/ diergeneesmiddelen raakt zowel de diergezondheidskant als de voedselveiligheidskant. Om antibioticaresistentie aan te pakken zal van beide kanten actie moeten worden ondernomen. Directie VD heeft gekozen diergeneesmiddelen in zijn geheel op te nemen in de Kennis Agenda Voedselveiligheid.

Raakvlak met natuur

- Diergeneesmiddelen worden na gebruik uitgescheiden en komen direct of via bemesting op en in de bodem of het oppervlaktewater terecht. Hier hebben ze invloed op het bodem- (vrij levende nematoden en bodembacteriën) en

aquatisch leven. Het gebruik van diergeneesmiddelen valt onder de kennisagenda diergezondheid, de milieueffecten ervan onder natuur.

Raakvlak met dierenwelzijn

- Vanuit diergezondheid bekeken is bij elke dierziekte het welzijn van het dier in het geding.
- Bedrijfsgebonden dierziekten worden als welzijnsaantasting gezien. In de nabije toekomst zal hier meer aandacht naar uitgaan.
- Wanneer voor dierziekten preventie – of bestrijdingsmiddelen ingezet worden, kan dit een effect hebben op het welzijn van dieren.
- Maar ook preventie- en / of bestrijdingsmaatregelen die genomen worden voor dierziekten kunnen effect hebben op dierenwelzijn. Daarentegen kunnen welzijnvriendelijke houderijsystemen weer nadelig zijn voor de gezondheid van het dier.

Raakvlak met visserij

- Kennisvragen op dit gebied vissen schaal- en schelpdieren worden in de Kennisagenda Diergezondheid opgenomen, maar vallen onder de verantwoordelijkheid van directie Visserij.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 komen de kennisvragen per diergroep aan de orde. Dit sluit aan op hoofdstuk 3 “De agendapunten diergezondheid” van de NAD. In hoofdstuk 3 komen de kennisvragen per aandachtsveld diergezondheid aan de orde, wat aansluit op hoofdstuk 4 “Uitwerking agendapunten voor aandachtsvelden diergezondheid” van de NAD.

Aanvullend aan de NAD is hoofdstuk 4 “Communicatie werkgroep Dier”. Hierin staan de kennisopgaven die in nauwe samenwerking met Directie Communicatie worden opgepakt. De kennisopgaven zijn weggehaald uit hoofdstuk 2 en 3. Om het overzicht over de kennisopgaven per actiepunt te behouden, worden de weggehaalde communicatie-vragen lichtgrijs afgedrukt. Hetzelfde geldt voor hoofdstuk 5 Zoönosen.

2 Kennisopgaven diergezondheid

Dit hoofdstuk sluit aan op hoofdstuk 3 “De agendapunten diergezondheid” van de NAD. De paragrafen worden in dezelfde volgorde behandeld. De volgende diergroepen zullen aan de orde komen; gezelschapsdieren, hobbydieren, commercieel gehouden dieren, dieren in de natuur en bedreigde gehouden dieren, paarden en vissen en schaal- en schelpdieren. Per diergroep zullen de beleidsdoelstellingen en acties zoals die genoemd staan in het NAD worden herhaald. Per actie is bekeken of hier kennisopgaven uit voortvloeien. De al bestaande kennisopgaven uit de voorgaande Kennisagenda diergezondheid zijn ondergebracht bij die actiepunten waar ze het meest bij passen. De kennisopgaven kunnen zowel onderzoeksvragen omvatten als ook kennisverspreiding en het opzetten van educatie.

De vragen die in het lichtgrijs zijn afgedrukt staan in hoofdstuk 4 en 5. Om het overzicht per actiepunt te behouden zijn ze in dit hoofdstuk lichtgrijs.

Toelichting urgentie kennisvragen

Per kennisvraag is aangegeven (door de cluster dier van VD en bekrachtigd door de themagroep diergezondheid) of de vraag:

(a) direct aan de orde is (i.v.m. urgent actiepunt NAD)

(b) ter discussie staat of de vraag urgent is of later kan worden beantwoord

(c) later beantwoord kan worden

Ook is aangegeven **(i)** of de vraag intern LNV (VD) opgepakt zal worden. Daarnaast duidt **DC** op samenwerking met Directie Communicatie en **DW** op nauwe samenhang met Kennisagenda Dierenwelzijn.

Tevens is aangegeven of een vraag **hoog (h)**, **midden (m)** dan wel **laag (l)** scoort qua urgentie op basis van politieke / beleidsmatige overwegingen.

Bovenstaande geldt niet voor de kennisvragen die gelden voor de sector. Hier is de sector zelf aan zet en houdt LNV de vinger aan de pols (initieënd, stimulerend, ...).

2.1 Gezelschapsdieren

Beleidsdoelstellingen

Uit NAD

- Streven naar een optimale communicatie tussen overheid en alle betrokken partijen in de gezelschapsdierensector.
- Streven naar een optimale voorlichting en communicatie naar de eigenaren over de juiste diergeneeskundige zorg bij gezelschapsdieren.
- Streven naar bewustzijn bij de (toekomstige) eigenaar van een gezelschapsdier over de verantwoordelijkheden en consequenties van de aanschaf.
- In kaart brengen van zoönotische risico's en *emerging diseases* van gezelschapsdieren.

Te bereiken resultaten

Uit NAD

- Mensen die een gezelschapsdier willen aanschaffen, hebben zich goed geïnformeerd en zijn op de hoogte van de juiste diergeneeskundige zorg, maar ook van de juiste verzorging, voeding, huisvesting, gedragskenmerken en de kosten van het dier. Mensen weten ook dat een gezelschapsdier zoönosen bij zich kan dragen en ze weten welke gevolgen dit kan hebben voor henzelf en voor het dier. Deze informatie is nodig om te voorkomen dat er ondoordachte impulsaankopen worden gedaan.
- Mensen die een gezelschapsdier willen aanschaffen zijn zich bewust van het feit dat door de fokkerij enerzijds 'gewenste' erfelijke gebreken ontstaan, zoals in sommige fokstandaarden geëist wordt. Deze 'gewenste' erfelijke gebreken kunnen diergezondheidsproblemen met zich veroorzaken. Voorbeeld hiervan zijn 'gewenste' afhangerende benedenoogleden, waardoor een chronische ontsteking van het slijmvlies van de oogleden ontstaat, of korte, platte snuiten bij honden en katten met als gevolg ademhalingsproblemen en oogafwijkingen. Anderzijds zijn (toekomstige) eigenaren zich ook bewust van het feit dat er 'ongewenste' erfelijke gebreken kunnen ontstaan doordat een ras bijvoorbeeld erg populair is, zoals agressiviteit en heupdysplasie. Deze erfelijke gebreken leiden tot aantasting van de diergezondheid en van het dierenwelzijn.
- Mensen zijn zich bewust dat niet elk dier geschikt is als gezelschapsdier. Dieren als apen, wasberen, gifslangen en tijgers zijn wilde dieren en ongeschikt om in de huiselijke sfeer te houden. Hiervoor zal ik de 'positieflijst' met toegestane diersoorten in de regelgeving aanpassen.
- Reizigers zijn op de hoogte van mogelijke insleep van dierziekten via het kopen/adopter van gezelschapsdieren en exotische dieren uit het buitenland, met name uit subtropische (mediterrane) en tropische gebieden.
- De risico's van de *emerging diseases* en *emerging zoönosen* die via gezelschapsdieren en exotische dieren naar Nederland worden gebracht of die als gevolg van de klimaatveranderingen naar Nederland migreren zijn in kaart gebracht en gecommuniceerd.
- Diergeneesmiddelen en met name antibiotica bij de gezelschapsdieren worden verantwoord ingezet (valt buiten de scope van deze kennisagenda).

2.1.1 Acties voor de houders van gezelschapsdieren en de gezelschapsdieren-sector

Acties

Ik doe een oproep aan de eigenaren van gezelschapsdieren en de gezelschapsdieren-sector om de komende jaren (2007-2015) een aantal acties uit te voeren:

- De eigenaren van gezelschapsdieren informeren zich over de consequenties van de aanschaf van een gezelschapsdier en de juiste diergeneeskundige zorg.
- De eigenaren van gezelschapsdieren verlenen aan hun dier de juiste (diergeneeskundige) zorg.
- De eigenaren van gezelschapsdieren en de gezelschapsdieren-sector zorgen zelf voor een goede organisatie van hun belangengroepen en voor zover deze al ontwikkeld zijn, breiden ze deze uit.

Kennisvragen

- Is er een organisatie? en dan bedoel ik niet de diverse rashondenverenigingen of schildpaddenclub, maar een organisatie waarin ze als huisdiereigenaar zijn verenigd zodat er ook een aanspreekpunt voor LNV mogelijk is. (mogelijk het platform verantwoord huisdierbezit).
 - Is er behoefte bij huisdiereigenaren om zich te organiseren?
 - Is er behoefte om met LNV in dialoog te zijn?

2.1.2 Acties voor de houders van gezelschapsdieren en de gezelschapsdierensector samen met de overheid

Acties

In samenwerking met gezelschapsdierenhouders en –sector wil ik de volgende acties uitvoeren:

- 2008-2009: er wordt een verkenning uitgevoerd om de rollen en verantwoordelijkheden met betrekking tot de gezondheid van gezelschapsdieren voor overheid, eigenaar en sector inzichtelijk te krijgen.

Kennisvragen

- **(a+DW) (m)** Verder uitwerken van de verkenning van de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende actoren (overheid, sector, houder, onderwijs- en onderzoeksinstellingen) op het gebied van de gezelschapsdieren en hoe deze zich tot elkaar verhouden.
 - Welke verwachtingen leven er in de gezelschapsdierensector/ eigenaren m.b.t. de rol en verantwoordelijkheden van de overheid?

Acties

- 2009-2010: aansluitend op de verkenning en de uitkomst hiervan wordt een communicatiestrategie opgezet specifiek gericht op houders van gezelschapsdieren. Deze communicatiestrategie wordt opgezet, samen met de dierenartsen (KNMvD), wetenschappers (FD), dierenwinkels en aanverwante sectoren, zoals hondenscholen en het Landelijk Informatie Centrum Gezelschapsdieren (LICG) opgezet.

Kennisvragen

- **(c+i)** Algemeen hoe zou de communicatiestrategie er op basis van de verkenning uit moeten zien en wie vervult daarbij welke rollen?
- **(c+ i + DW)** Specifieke vragen over kennisontwikkeling / kennisdoorstroming: Op de conferentie kwam de klacht vanuit de dierenwinkels (DIVEBO) dat er een lacune zit in de kennis van de dierenartsen over exoten, vogels, vissen en kleine knaagdieren die als gezelschapsdier gehouden worden.
 - Is er een kennislacune en wat kunnen de dierenartsen daar zelf aan doen?
 - Is de diergezondheid geschaad van deze dieren doordat niet de juiste adviezen en zorg gegeven wordt?
 - Is een onderzoek/inventaris nodig naar de noodzaak van meer kennis bij de dierenartsen op dit gebied?
- **(a+DW) (DW leidend)** Kennisontwikkeling op het gebied van diergezondheid van de dierenwinkelhouders en -medewerkers op het gebied van de huisdieren die zij verkopen. Dit kan in samenhang met de certificering van de dierenwinkels worden uitgevoerd.
- **(c+ DW)** Houders van gezelschapsdieren kopen vaak ondoordacht een huisdier ongeacht of dit een hond, kat, leguaan of vogelspin is. Dit kan leiden tot ongewenste situaties in de gezondheid van het huisdier bijv door slechte voeding, verzorging, huisvesting etc.
 - Om toekomstige eigenaren te kunnen 'scholen' zouden er voor kinderen op basisscholen lespakketten over gezelschapsdieren moeten zijn, analoog aan de smaaklessen.
Onderzoek naar inhoud en uitvoering van deze 'dierlessen'.
 - En wellicht ook op middelbare scholen (niet zo zeer het groene onderwijs maar ook de andere algemene opleidingen zoals de havo en vwo).
 - ***Gezien de uitkomst van het rapport Dijsselbloem lijken lessen op scholen niet meer helemaal in de mode te blijven voor zulk soort problemen maar er zijn vast nog andere mogelijkheden.***

2.1.3 Acties voor de overheid

Acties

De komende jaren voer ik zelf de volgende acties uit:

- 2007-2008: de risico's van dierziekten voor dier en mens die bij gezelschapsdieren kunnen voorkomen, worden geïnventariseerd. Hierbij wordt vooral aandacht besteed aan de *emerging diseases* en *emerging zoönosen*.
- 2007-2008: de diersoorten op de positieflijst worden geïnventariseerd op het voorkomen en mogelijke insleep van dierziekten en zoönosen.

Kennisvragen

- (a) (h) Risicoanalyse emerging diseases en zoönosen bij gezelschapsdieren (let op de samenhang met het project emerging zoönosen):
 - (a) (h) Dieren/diersoorten op positieflijst scoren op risico's van emerging diseases en zoönosen **Zoönosen hfdst 5**.
 - (a) (h) Onderzoeken welke gevolgen deze score heeft voor de dieren/diersoorten op de positieflijst. En of er regelgeving voor moet komen. **Zoönosen hfdst 5**.

Acties

- 2008-2009: faciliteren van de zelforganisatie van de houders van de gezelschapsdieren en de gezelschapsdierensector in het kader van diergezondheid.

Kennisvragen

- (a +i+DW) (l) Hoe kan LNV de zelforganisatie ondersteunen?

2.2 Hobbydieren

Beleidsdoelstellingen

Uit NAD

- Streven naar een optimale communicatie tussen overheid en hobbydierhouders.
- Maatwerk mogelijk maken in het diergezondheidsbeleid.
- Verkleinen van zoönotische risico's van hobbydierhouderij.
- In kaart brengen van rol van hobbydieren bij de insleep en verspreiding van dierziekten.

Te bereiken resultaten

Uit NAD

- In 2008 is er een apart communicatiebeleid bij de overheid dat specifiek is toegesneden op hobbydierhouders. Ook is er een permanente overlegstructuur met hobbydierhouders om zo deze groep te betrekken bij beleidsbeslissingen.
- In 2011 blijkt uit evaluatie dat stakeholders tevreden zijn over de communicatie tussen overheid en hobbydierhouders.

In 2011 is er in het beleid voor dierziektebestrijding, -preventie en I&R, waar mogelijk, specifiek maatwerk ontwikkelt voor hobbydieren.

De Nederlandse inzet is erop gericht dat in 2011 alle Europese regelgeving voor diergezondheid zo goed mogelijk is aangepast om maatwerk voor hobbydieren mogelijk te maken.

In 2015 blijkt uit evaluatieonderzoek dat hobbydierhouders zich voldoende bewust zijn van de belangrijkste diergezondheidsrisico's voor hun dieren.

2.2.1 Acties voor de houders van hobbydieren en de hobbydierensector

Acties

Ik doe een oproep aan de eigenaren van hobbydieren en de hobbydierensector om de komende jaren (2007-2015) een aantal acties uit te voeren.

- 2007-2009: hobbydierhouders kunnen zelf de organisatie van hun belangengroep op zich nemen en, voor zover deze al ontwikkeld is, uitbreiden.

Kennisvragen

- Zijn de organisaties voor de overheid aanspreekpunt voor LNV?
- Zijn de organisaties een vehikel voor beleidsimplementatie?
- Welke verwachting is reëel ten aanzien van verbetering van de organisatiegraad bij lidmaatschap op vrijwillige basis?
- Wat kunnen organisaties zelf doen op gebied van versterking van hun organisatiegraad?

Acties

- 2007-2015: hobbydierhouders kunnen zichzelf scholen daar waar kennis ontbreekt over de zorg voor hun dieren en over de gezondheidsrisico's van hun dieren.

Kennisvragen

- Waar zit de kennis over het houden van dieren?
- Hoe kan deze kennis het beste worden ontsloten?
- Welke vorm sluit het beste aan bij de belevingswereld van de hobbydierhouder?

Acties

- 2007-2015: van de hobbydierhouders mag verwacht worden dat ze hun dieren optimaal verzorgen en dat ze zelf de nodige hygiëne- en andere preventiemaatregelen nemen bij hun dieren om te proberen dierziekten te voorkomen.

Kennisvragen

- Wat moet de houder weten over hygiëne en preventiemaatregelen?
- Wat moet de houder weten over specifieke welzijnsmaatregelen bij het houden van dieren?

2.2.2 Acties voor de houders van hobbydieren, de hobbydierensector samen met de overheid

In samenwerking met hobbydierenhouders en – sector wil ik de volgende acties uitvoeren:

- In 2008 zal de overheid in overleg met hobbydierhouders een communicatiebeleid opzetten dat specifiek is afgestemd op hobbydierhouders. Hierbij wordt extra aandacht besteed aan het ontwikkelen van nieuwe communicatiemiddelen. Verder zal er een verkenning plaats vinden of het begrip hobbydierhouder nader gedefinieerd kan of moet worden.
- Faciliteren van de zelforganisatie van hobbydierhouders. Vanaf 2008 zal worden verkend wat daarvoor de beste manier is.

Kennisvragen

- **(a) (m)** Wie zijn de doelgroepen: verkenning naar de verschillende doelgroepen (hobbydierhouders, (georganiseerd en niet-georganiseerd,) kleine fokkers, natuurbeheer, zeldzame soorten, dierentuin/parkdieren, verschillende handelskanalen)?
- *Er is een rapport over wie de hobbyhouders zijn.*
- **(a)** Kan gekomen worden tot een eenduidig begrippenkader van wat we onder hobbydieren wordt verstaan (definitie)?
- **(a+i+DC)** Welke nieuwe communicatiemiddelen zijn het meest geschikt voor de doelgroepen **Communicatie Dier hfdst 4?**

- **(a+i)** Hoe kan LNV het proces van de zelforganisatie van hobbydierhouders faciliteren?
- **(c+i)** Hoe kan LNV verschillende actoren (hobbydierhouderij, veehouderij, natuurbeheerders) optimaal faciliteren bij het uitdragen van beleid t.a.v. diergezondheid?

Acties

- 2007-2009: internationaal lobbyen om het gedifferentieerde beleid ten aanzien van de bestrijding internationaal geaccepteerd te krijgen (inbreng in het kader van CAHP).

Kennisvragen

- **(b+i)** Hoe kan LNV het beste haar internationale lobby vormgeven, hoe kan zij de doelgroepen hierin faciliteren?
- **(b+i)** Hoe kan zo optimaal mogelijk over gedifferentieerd diergezondheidsbeleid worden gecommuniceerd. Maar ook voor communicatie-internationaal, naar met name handelspartners?
- **(a+i)** Hoe creëert men draagvlak/ acceptatie van het Nederlandse gedifferentieerde diergezondheidsbeleid bij andere landen?

Acties

- 2009-2010: alternatieven onderzoeken voor de identificatie van hobbydieren. Daar waar hobbydierhouders bezwaar hebben tegen de gebruikte identificatiemiddelen wordt gekeken naar alternatieve identificatiemogelijkheden zoals bijvoorbeeld injectaattransponders.

Kennisvragen

- **(a+i+DW)** Zijn er, naast onderhuidse injectaten (*WUR onderzoek 2007*) nog andere alternatieven of combinaties van, voor hobbydierhouders/melkveehouders en anderen en de EU acceptabele, alternatieven voor identificatie van hobbydieren?
 - **(a+i)** Hoe wordt draagvlak gecreëerd voor I&R. Het vinden van een zodanig identificatiemiddel passend bij de diersoort, zodat I&R ook uitgevoerd wordt?
 - **(a+DW+lopemd)** State of the art: hoe breng ik een oormerk in met zo min mogelijk risico op ontstekingen?

Acties

- 2011: het door de overheid uitgevoerde communicatiebeleid voor hobbydierhouders evalueren.
- 2015: onderzoek uitvoeren naar de mate waarin hobbydierhouders zich bewust zijn van diergezondheidsrisico's.

Kennisvragen

- **(a+DC) (m)** "Nulmetingen" ten behoeve van evaluatie 2011 naar tevredenheid bij de doelgroep en ten behoeve van voorziene evaluatie in 2015 naar de mate van bewustzijn van diergezondheidsrisico's van hobbydieren. **Communicatie Dier hfdst 4**

2.2.3 Acties voor de overheid

De komende jaren voer ik zelf de volgende acties uit:

- 2008-2009: verbetering van risico-analyse voor beleidsbeslissingen om maatwerk mogelijk te maken (zie hoofdstuk 4.2, Risicoanalyse).
- Differentiatie is één van de kernpunten die Nederland in Brussel uitdraagt bij de ontwikkeling en implementatie van de Europese strategie diergezondheid 2007-2013 (CAHP¹).

¹ zie begrippenlijst

Kennisvragen

- **(c+i)** Hoe kunnen bestaande monitoringsystemen worden gedifferentieerd naar commerciële houderij, hobbyhouderij en natuur.

Acties

- 2008-2010: aanpassen van eigen regelgeving om maatwerk mogelijk te maken.

2.3 Commercieel gehouden dieren

Beleidsdoelstellingen

Uit NAD

- Het bedrijfsleven ziet de preventie van dierziekten als absolute prioriteit en deze is verder geoptimaliseerd. Daardoor zijn de risico's op insleep van een dierziekte geminimaliseerd en blijft de omvang van een mogelijke dierziekte-uitbraak beperkt.
- Dierziektebestrijding is afgestemd op de maatschappelijke wensen.
- Bedrijfsgebonden diergezondheidsproblemen zijn zoveel mogelijk teruggedrongen en de rollen van overheid en bedrijfsleven zijn helder.
- Overheidsstimulering van een duurzame veehouderij waarin diergezondheidsbeleid een volwaardige plaats heeft.

Te bereiken resultaten

Uit NAD

- In 2008 is verkend welke rol de overheid moet spelen op het gebied van bedrijfsgebonden ziekten. Er is dan een gezamenlijk plan opgesteld door het bedrijfsleven, de overheid en andere belanghebbenden over de vermindering van bepaalde bedrijfsgebonden diergezondheidsproblemen. In dit plan worden concrete doelen gesteld die op langere termijn moeten worden behaald.
- In 2008 is het pakket van preventieregels herzien en daarmee is het risico op insleep van een dierziekte geminimaliseerd. Het preventiebeleid is zoveel mogelijk door het bedrijfsleven zelf ontwikkeld zonder overheidsregelgeving.
- Reizigers zijn voldoende op de hoogte van het risico van de insleep van ziekten en hoe zij dit risico kunnen verkleinen.
- In 2009 is het identificatie en registratiesysteem voor schapen en geiten op orde.
- In 2008 zijn er goede mogelijkheden voor vaccinatiestrategieën bij bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten (waarvoor een vaccin beschikbaar is) als alternatief voor het ruimen van dieren. Deze strategieën zijn afgestemd met de Europese Unie.
- In 2009 is binnen de EU vaccinatie bij uitbraken van zeer besmettelijke dierziekten een algemeen geaccepteerde strategie. Belemmeringen voor de afzet van de producten van deze gevaccineerde dieren zijn zoveel mogelijk weggenomen.
- In 2009 is binnen de EU, OIE-compartimentering een geaccepteerd instrument naast en ter aanvulling op zonering bij dierziektebestrijding.
- In 2013 is uit onderzoek gebleken wat de mogelijkheden zijn van het verhogen van de basale (natuurlijke) weerstand om de diergezondheid in de veehouderij te verbeteren. Indien er praktische mogelijkheden zijn, wordt er door het bedrijfsleven in samenwerking met de overheid een plan ontwikkeld om deze mogelijkheden in de praktijk te brengen.
- Van 2007-2015 krijgt het aspect diergezondheid een belangrijke plaats in de discussies over de structuur van de veehouderij.

2.3.1 Acties voor de sector

Ik doe een oproep aan sector om de komende jaren (2007-2015) een aantal acties uit te voeren.

1. Bedrijfsgebonden diergezondheidsproblemen

Acties

- 2007-2015: vermindering van belangrijke bedrijfsgebonden dierziekten, onder meer ter uitvoering van een door de betrokken sector opgesteld plan hiervoor.

Kennisvragen

- Wat wil de sector van de overheid in het kader van de bedrijfsgebonden dierziekten, wat is de rol en verantwoordelijkheid van de sector.

Acties

- 2007-2015: bij de ontwikkeling van nieuwe houderijsystemen wordt nadrukkelijk rekening gehouden met diergezondheid. Zie ook het hoofdstuk integraal ontwerpen in de Nota Dierenwelzijn.

Kennisvragen

- Wat is de relatie tussen bedrijfsgebonden dierziekten en houderijsystemen (megastallen, biologische houderijsystemen etc.?)
- Huisvesting
Onderzoek naar systemen waar gezondheid en welzijn van dieren samengaan, mogelijk ook met verbeteringen van milieu en arbeidsomstandigheden (= duurzaam).

2. Preventie

Acties

- 2008-2010: het opzetten van kwaliteitssystemen met daaraan gekoppeld preventiemaatregelen, om een hoog niveau van dierziektepreventie te garanderen en risicobewust ondernemerschap te stimuleren.
- 2008-2010: ontwikkelen van systemen voor de reiniging en ontsmetting van veewagens die verder worden verwezenlijkt.
- 2008-2009: ontwikkelen van een plan om in het binnen- en het buitenland het aantal verzamelslagen te verminderen, uit oogpunt van diergezondheid en dierenwelzijn (zie ook Nota Dierenwelzijn).

3. Bestrijding

Acties

- 2008-2015: communicatie naar de achterban over de dierziektebestrijding en de maatregelen in tijden van een crisis.
- 2008-2015: input leveren aan overheid voor het vormgeven van de maatregelen in tijden van een crisis.

4. Vaccinatie

Acties

- 2007-2008: afspraken maken over de afzet van producten van dieren die in het kader van bestrijding of preventie zijn gevaccineerd.

5. Natuurlijke weerstand

Acties

- 2007-2015: onderzoeken hoe de natuurlijke weerstand ingezet kan worden in het verbeteren van de gezondheid van de dieren.

Kennisvragen

- Nagaan hoe de gezondheidsbevorderende dierhouderij eruit kan zien, daarbij rekening houden met de ontwikkelingen in het natuurbeleid, de hobbydierhouderij en de mogelijkheden van regionalisering, compartimentering en low-risk ketens. Onder low-risk kunnen in dit verband twee vormen worden onderscheiden: enerzijds houderij onder kiemarme omstandigheden (vb. SPF), anderzijds houderij van dieren die door een toegenomen weerstand beter bestand zijn tegen gezondheidsbedreigingen, of houderij in een systeem dat beter weerstand biedt aan bedreigingen (stabiele groepen e.d.).

6. Structuur veehouderij

Acties

- 2007-2015: de structuur van de houderij wordt op onderdelen ter discussie gesteld om de diergezondheid te verbeteren en om de huidige risico's van dierziekte-insleep te verminderen.

2.3.2 Acties voor de sector samen met de overheid

1. Bedrijfsgebonden diergezondheidsproblemen

Acties

In samenwerking met de sector wil ik de volgende acties uitvoeren:

- In 2008 samen met de rundvee-, pluimvee-, varkens-, schapen- en geitensectoren een verkenning uitvoeren naar de rol van de overheid bij bedrijfsgebonden ziekten.

Kennisvragen

- **(a+i+DW) (h)** Het uitvoeren van een verkenning naar de rol van de overheid bij bedrijfsgebonden ziekten.

Acties

- In 2008 samen met de rundvee-, pluimvee-, varkens-, schapen- en geitensectoren een plan opstellen over de vermindering van belangrijke bedrijfsgebonden diergezondheidsproblemen.

2. Preventie

Acties

- In 2008 maken de overheid en het bedrijfsleven afspraken over het zelfstandig invoeren van preventiemaatregelen door de sector. De uitvoering van deze afspraken geschiedt in 2009-2011.

Kennisvragen

- **(c)** Ontwikkelen van een scholingsprogramma om risicobewustzijn te vergroten bij toekomstige ondernemers.
- **(c + lopend)** Onderzoek en evaluatie van effectiviteit van nieuwe en huidige preventiemaatregelen zowel voor de meer bekende dierziekten (MKZ, KVP en AI) als voor nieuwe (bijvoorbeeld vector-gebonden) ziekten. De effectiviteit kan eventueel door bijvoorbeeld een maatschappelijke kosten-batenanalyse worden getoetst. Ook komt hierbij de vraag hoe deze maatregelen aansluiten bij maatregelen die de dierhouder al neemt voor bedrijfsgebonden dierziekten. Vragen hierbij kunnen zijn: wat beweegt de veehouder, (dierhouder;

hobbyhouder, veehandelaar, veetransporteur) om risicobewust om te gaan met hygiëne? Welke stimulerende prikkels kunnen een rol spelen? En welke sanctiemogelijkheden? Ook: welke bewuste (of onbewuste) handelingen of activiteiten van individuen of organisaties (zowel in bedrijfsleven als overheid) spelen risico's op het gebied van diergezondheid in de kaart, en hoe kan daar in toezicht en controle mee worden omgegaan?

Acties

- In 2012 een evaluatie uitvoeren van de werking van de nieuwe preventie-regelgeving en preventiemaatregelen.

Kennisvragen

- **(b+i+lopend)** Het uitvoeren van een nulmeting.
Er is een kwalitatieve nulmeting (kwantitatief niet)

Acties

- 2008-2009: onderzoeken in hoeverre diercontacten, die een gevaar vormen voor insleep en verspreiding van dierziekten, verder beperkt kunnen worden.
- 2008-2009: het systeem van identificatie en registratie van schapen en geiten op orde brengen middels een elektronisch I&R systeem.

Kennisvragen

- **(c + lopend)** Welke variabelen spelen een rol bij oorcondities als gevolg van het aanbrengen van oormerken (vb. variabelen; tijdstip van aanbrengen, hygiënische omstandigheden, kwaliteit van het oormerk/tang etc.).

Acties

- 2008-2015: het systeem van identificatie en registratie actueel houden en mogelijk uitbouwen.

Extra uit cluster dier m.b.t. OIE

Kennisvragen

(c) Welke elementen van OIE-compartimentering zijn ook in algemene zin bruikbaar voor bioveiligheidsmaatregelen op boerderijniveau (biosecurity on farm level (CAHS))?

(c) Mogelijkheden bij hobbydieren?

3. Bestrijding

Acties

- 2008-2009: categoriseren van dierziekten waarmee de verantwoordelijkheids-verdeling duidelijk wordt voor de bestrijding van dierziekten, zie hoofdstuk 3.2
- 2008: bedrijfsleven en overheid brengen met behulp van een pilot de consequenties van OIE-compartimentering in kaart.

Kennisvragen

- **(a)(h)** Hoe kan het OIE concept compartimentering verder worden uitgewerkt voor de Nederlandse, c.q. Europese (regionale) situatie?
- Rekening houdend met differentiatie naar commercie, hobby en natuur?

Acties

- 2009-2013: bedrijfsleven en overheid geven ieder invulling aan hun respectievelijke aandeel in OIE-compartimentering.

Kennisvragen

- **(a+lopend)** Ontwikkelen van toetsingskader overheid (VWA) voor compartimenten. Zijn er nog kennislacunes?

Acties

- 2008-2010: verkennen hoe de *early warning* systematiek verder kan worden verbeterd.

Kennisvragen

- **(a+i+DC+lopend) (m)** Een effectieve communicatiestrategie ontwikkelen, geldt ook voor de *early warning* programma's, die kunnen nog zo goed doordacht zijn, als er geen medewerking vanuit het veld is, werken ze niet: transparante communicatie is ook hier nodig. **Communicatie Dier hfdst 4.**
- **(a+lopend) (h)** Voor andere besmettelijke dierziekten waarbij de veehouder en dierenarts een belangrijke rol hebben in de vroegtijdige melding zullen slimme *early warning* programma's bedacht moeten worden. (APP?, emerging diseases en zoönosen?) **Ook Zoönosen hfdst 5.**
- *VWA evalueert huidige early warning en komt met adviezen.*
- **(a) (h)** Snelle (eenvoudige - goedkope) onderzoeksmethodes (diagnostische tests) ontwikkelen, die ook Europees geharmoniseerd kunnen worden, bijvoorbeeld voor:
 - *early warning*,
 - testen die mogelijk door de dierenarts toe te passen zijn,
 - monitoring programma's – algemeen,
 - diagnostiek.

Acties

- 2009-2010: verkennen in hoeverre de inbreng van de stakeholders in tijden van dierziekte-uitbraken beter kan worden benut in de besluitvorming over de bestrijding.

Kennisvragen

- **(b+i)** Verkennen hoe de sector zijn inbreng ziet bij de bestrijding van een dierziekte.
- **(b+i)** Verkennen hoe LNV/VWA de inbreng van de sector ziet bij de bestrijding van een dierziekte (*let op, grens tussen beleid en uitvoering*).
- **(b+i)** Advies voor mogelijke opnemens van deze samenwerking in de draaiboeken.

4. Vaccinatie

Acties

- 2007-2015: bij landen binnen en buiten de EU lobbyen voor het wegnemen van belemmeringen voor de afzet van producten van dieren die in het kader van bestrijding of preventief zijn gevaccineerd.

Kennisvragen

- **(a+i) (m)** Welke instrumenten (communicatie) kan LNV internationaal inzetten t.b.v. het draagvlak en de acceptatie van de vaccinatie strategieën?
- **(a+i) (m)** Meer inzicht krijgen in de "verschuivingen" (positieve/ negatieve) hoe afzetlanden aankijken tegen de vaccinatie strategieën en de producten (dier/ vlees) van gevaccineerde dieren.

Acties

- 2007-2015: samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven om nieuwe en betere vaccins en diagnostische middelen op de markt te brengen.

Kennisvragen

- **(a+deels lopend) (h)** (Door)ontwikkeling van de optimale vaccinatie strategieën voor de verschillende dierziekten. De strategieën moeten in evenwicht zijn m.b.t. de:
 - veterinaire – en epidemiologische aspecten,
 - maatschappelijke acceptatie,

- kosteneffectiviteit,
- ontwikkelen van nieuwe vaccins,
- Welke invloed heeft de ontwikkeling van vaccinatiestrategieën op hobbydierhouders paardenhouders, gezelschapsdieren houders, etc. Moeten de ontwikkelingen en gedachten in deze sectoren m.b.t. vaccinatie duidelijk(er) gelinkt/ geïntegreerd worden?

Acties

- 2007-2015: blijvende inzet voor de verbetering van de internationale standaarden in OIE-verband en relevante wetgeving in EU-verband op het gebied van vaccinatie.

5. Natuurlijke weerstand

Acties

- 2009-2015: één of meer pilotstudies en praktijkleernetwerken (zgn. communities of practice) starten, waarin onderzoekers en veehouders een lerende innovatiecyclus doorlopen en beschikbare kennis gecommuniceerd wordt.

Kennisvragen

- **(a+DW) (h)** Het identificeren en toetsen van biomarkers waarmee op dierniveau een objectieve inschatting van natuurlijke weerstand gemaakt kan worden.
- **(a+DW) (h)** Het opsporen en analyseren van bedrijfsomstandigheden (immuunmodulatoren) die natuurlijke weerstand beïnvloeden.
- **(a+DW) (h)** Het toepassen van immuunmodulatie, dat wil zeggen het beïnvloeden van de natuurlijke weerstand via de bedrijfsomstandigheden.
- 2015: de balans over de kennis over basale (natuurlijke) weerstand wordt opnieuw opgemaakt en – indien mogelijk - ontwikkelt het bedrijfsleven vervolgens in samenwerking met de overheid een plan van aanpak om deze mogelijkheden in de praktijk te brengen. Als planvorming niet mogelijk is, wordt de noodzaak van verder onderzoek in beeld gebracht.

6. Structuur van de veehouderij

Acties

- 2008-2015: bij maatschappelijke en politieke discussies over de structuur van de veehouderij het aspect diergezondheid sterk en krachtig inbrengen als één van de centrale thema's waar over gepraat moet worden.

Kennisvragen

- **(a+i+ lopend) (DW leidend)** Wat kunnen wij leren van andere lidstaten (zoals b.v. Denemarken) dat ook kan werken in Nederland? Is een scheiding tussen intern transport en import/ export.
- **(a+i) (DW leidend)** Is er een generieke richtlijn voor good animal husbandry op te stellen die gebruikt kan worden voor toetsing van nieuwbouwplannen (vergunningen)?
- **(a+i) (DW leidend)** Hoe is het mogelijk om de zelfvoorzieningsgraad zodanig te beïnvloeden dat lange afstandtransporten worden verminderd?
- **(a) (DW leidend)** Hoe kunnen we veranderingen in structuur beïnvloeden. Kan dat het beste via wettelijke regelgeving of via stimulering door subsidies, welke invloed heeft het GLB?
- **(a) (DW leidend)** Hoe ziet de Nederlandse veehouderijsector er in 2015 c.q. 2030 uit? Wat zijn de consequenties voor de bedrijfsgebonden en bestrijdingsplichtige dierziekten (en welzijn)?
- **(a) (DW leidend)** Ontwikkelen van criteria voor stal designs die rekening houden met biosecurity en noodzakelijke bestrijdingsmaatregelen en ruimingen ten tijde van dierziektenuitbraken.

- (c) Welke percepties hebben burgers over de risico's van niet-voedselgerelateerde zoönosen? Welke aspecten spelen een rol bij deze risicoperceptie? Welk risico willen mensen t.a.v. deze zoönosen wel en niet nemen en waar tegen worden deze risico's afgewogen? **Zoönosen hfdst 5**
- (b) Hoe groot is de overdraagbaarheid van de niet-voedselgerelateerde zoönosen? **Zoönosen hfdst 5.**

Acties

- **Extra uit cluster dier m.b.t. megabedrijven.**

Kennisvragen

- **(b+lopend)** Onderzoek ten aanzien van gezondheidszorg op 'megabedrijven':
 - epidemiologische eenheden - wat en hoe,
 - rampenplannen voor dergelijke bedrijven - modellen ontwikkelen,
 - management, incl. hygiëne,
 - gezondheidszorg – preventie,*Op basis van lopend onderzoek nagaan of er nog vervolgvragen zijn.*

Extra van cluster dier m.b.t. communicatie diergezondheidsbeleid

Kennisvragen

- **(a+i+DC) (m)** Ontwikkel een effectieve strategie waarmee LNV over diergezondheidsbeleid kan communiceren. Dit kan een overkoepelende strategie zijn. Bijvoorbeeld in samenwerking met de VWA en/ of het Voedingscentrum. Hoe kunnen relevante actoren hierbij worden betrokken? **Communicatie Dier hfdst 4.**
- **(a+i+DC) (m)** Hoe kan LNV de sector effectief ondersteunen bij de communicatie t.b.v. het draagvlak en de acceptatie van de vaccinatie strategieën. Wat is een effectieve communicatie strategie?
- **(c+DW+DC+i)** Ontwikkel een effectieve strategie waarmee LNV over diergezondheidsbeleid kan communiceren aan veehouders, hobbyhouders en de rest van de Nederlandse burgers. Dit moet een overkoepelende strategie zijn, bijvoorbeeld in samenwerking met VD, VWA, AID en DC.
- Het is van belang dat de communicatie transparant is (we hebben niets te verbergen): hoe gaan we om met meldingen van een mogelijke besmettelijke dierziekte, hoe gaan we om met verdenkingen, wat zijn de procedures die de veehouder te wachten staan etc., waarom op deze manier bestrijden, etc. **Communicatie Dier hfdst 4**

2.3.3 Acties voor de overheid

De komende jaren voer ik zelf de volgende acties uit:

1. Preventie

Acties

- 2007: De herziening van de preventieregelgeving wordt afgerond.
- 2008: De herziening van het handhavingsbeleid van preventieregels wordt afgerond.

Kennisvragen

- **(a) (m)** Hoe kunnen we de monitoring van importen en exporten (zeg maar een continue risicoanalyse van importen en exporten), gericht op dierziekten en zoönosen optimaliseren? **Ook Zoönosen hfdst 5.**
 - Hoe kan de effectiviteit van grenscontroles worden geoptimaliseerd?
 - Wat zijn insleeproutes, welke kritische controle punten en welke maatregelen?

2. Bestrijding

Acties

- 2008-2015: het bestrijdingsbeleid via de beleidsdraaiboeken geactualiseerd houden. Dit beleid afstemmen op de maatschappelijke behoeftes. Dit houdt in: meer maatwerk, meer alternatieven voor (preventief) ruimen en het opbouwen van een brede maatschappelijke steun.

Kennisvragen

- **(lopend)** Bestaande beheersings- en bestrijdingsstrategieën optimaliseren (nog nader te preciseren).
- **(lopend)** Advisering over optimale preventie- en bestrijdingsmethodieken gegeven het gedifferentieerde diergezondheidsbeleid.
- **(a+i) (h)** Van tevoren een evaluatiemodel voor een vaccinatiestrategie ontwikkelen. Van tevoren moet bekend zijn welke gegevens tijdens een dierziekte uitbraak verzamelt moeten worden om de vaccinatiestrategie goed te kunnen evalueren.
- **(a+i)** Als vaccinatie verplicht is, maar deelname kan niet worden afgedwongen, welke consequenties heeft dat dan voor de bestrijding en hoe moet daar mee worden omgegaan?
- **(c)** Het ontwikkelen van instrumenten op basis van bijvoorbeeld een beslisboom die het maken van beleid bij een uitbraak van een onbekende ziekte helpen.
- **(c + DC)** Onderzoek naar waardesystemen in de samenleving (invloed van verstedelijking en multiculturaliteit): wat zijn de consequenties? **Communicatie Dier hfdst 4.**

Acties

- 2008-2015: regelmatig blijven oefenen van de beleidsdraaiboeken met de crisisorganisatie.

Kennisvragen

- **(a+i+lopend)** Welke landen hebben een vergelijkbare situatie op het gebied van diergezondheid als Nederland? Wat is in die landen het beleid/ visie op diergezondheid? Wat is daarvan te leren?

Acties

- 2007-2015: er worden goede afspraken gemaakt over de aanpak van de bestrijding van besmettelijke dierziekten met de buurlanden en andere relevante lidstaten. Waar nodig wordt er samen geoefend.
- 2007-2015: voortdurende inzet in internationaal verband om de Nederlandse visie zoveel mogelijk geaccepteerd te krijgen.

Kennisvragen

- **(c+DC)** Hoe kan inzicht verkregen worden in de perceptie en beweegredenen van burger /consument en producent ten aanzien van dierziektebestrijding? Welk effect heeft dat op draagvlak?. Maar ook herformuleren. **Communicatie Dier hfdst 4.**
- **(c+i+DC)** Hoe wordt in andere landen gecommuniceerd over het diergezondheid- en dierziektebestrijdingsbeleid en wat kan daarvan worden geleerd voor Nederland? Is het mogelijk en/of nuttig om tot internationale afstemming over communicatie van beleid te komen? **Communicatie Dier hfdst 4.**

Extra uit cluster dier VD

Kennisvragen

- **(a+lopend) (h)** Algemeen onderzoek t.b.v. de bestrijding van bestrijdingsplichtige dierziekten t.b.v. bestrijding van dierziekten in het kader van de beleidsdraaiboeken. (bijvoorbeeld onderzoek naar efficiënte

dodingmethoden, of onderzoek naar het omgaan en/of decontamineren van besmette mest of onderzoek naar een efficiënte ruimingstrategie bij bijv pluimvee, of een noodvaccinatiestrategie bij pluimvee etc etc. Maar ook naar maatschappelijk gewenste bestrijdingsmethoden en maatregelen).

- (lopend) Vragen over bluetongue:
 - (a) (I) 60 dagen termijn: Er wordt vanuit gegaan dat dieren 60 dgn pi niet langer infectieus zijn. Is deze aanname terecht?
 - Latrogene overwintering: Is het mogelijk dat blauwtong in de winter op zeer kleine schaal is verspreid dor dierenartsen (vuile naalden), waardoor de ziekte bleef sluimeren?
Wetenschappers hebben al geantwoord, VD wil nog mooi rapport.
 - Ontwikkelen van diagnostiek tegen de verschillende serotypen van BT.
 - *Dit onderzoek is meegenomen in de WOT.*
 - Epidemiologisch onderzoek "Modelling".
 - Bescherming dieren tegen knutten: *Quick scan door DK.*
 - Ontwikkeling vaccin om virusrelicatie in knut tegen te gaan. *Voorstel WUR (Piet van Rijn) wordt meegenomen in "vrije val".*
 - Welk niveau van bescherming heeft een gevaccineerd dier? *Voorstel van WUR (Piet van Rijn): eerst wordt literatuurstudie gedaan.*

2.4 Dieren in de natuur en bedreigde gehouden dieren

Beleidsdoelstellingen

Uit NAD

- Verbeteren van monitoring van besmettelijke dierziekten in natuurlijke populaties.
- Verbeteren van de risicocommunicatie over risico's van dierziekten in natuurlijke populaties.
- Verbeteren van de afstemming van het diergezondheid- en het natuurbeleid:
 - Inrichting van robuuste verbindingzones mede baseren op dierziekerisico's.
 - Natuurbelangen worden vanzelfsprekend meegewogen in bestrijdingsmaatregelen.

Het verbeteren van de handhaving van het beleid dat wilde zwijnen alleen binnen de Veluwe en de Meinweg voor mogen komen (zogenaamd 'nulstandsbeleid').

Te bereiken resultaten

Ik wil samen met de provincies, de natuurorganisaties en de veehouderijsector aan de slag om het volgende te bereiken:

- In 2015 is de mate van het voorkomen van dierziekten in natuurlijke populaties bekend.
- In 2015 zijn de risico's op verspreiding van dierziekten door wilde dieren bekend.
- In 2015 is de maatschappelijke opinie evenwichtiger door onderscheid tussen harde risico's en beleefde risico's.
- In 2015 zijn bij de inrichting van robuuste verbindingen en de ecologische hoofdstructuur maatregelen getroffen die risico's op verspreiding van dierziekten door wilde dieren tegengegaan.
- In 2010 is de handhaving van het nulstandbeleid voor wilde zwijnen verbeterd.
- In de planperiode worden bij besluitvorming rond dierziekten(crisis) natuurbelangen en biodiversiteitsdoelstellingen goed meegewogen.
- In 2015 zijn bij de inrichting van robuuste verbindingen en de ecologische hoofdstructuur maatregelen getroffen die risico's op verspreiding van dierziekten door wilde dieren tegengegaan.

2.4.1 Acties voor de overheid samen met natuurorganisaties en kennisinstituten

Acties

In samenwerking met belanghebbenden wil ik de volgende acties uitvoeren:

- In 2008 afronden van een verkenning naar de uitbreiding van de monitoring en de coördinatie. Een coördinatierol van het Dutch Wildlife Health Centre², in samenwerking met kennisinstituten op het gebied van ecologie, epidemiologie en diergeneeskunde, wordt hierbij onderzocht.

Kennisvragen

- **(a +lopemd) (h)** Hoe kunnen de bestaande monitoringsystemen in wildlife, verbeterd en uitgebreid en geëvalueerd worden inclusief kwantificering van de programma's.

Acties

- In 2009-2010 opstellen van een monitoringsplan en een communicatieplan om de bestaande monitoring van de mate van voorkomen van besmettelijke dierziekten in wilde populaties en vogels uit te breiden.
- In 2010-2011 stelt de overheid, samen met commerciële dierhouders en natuurorganisaties een communicatieplan op om op basis van risico-analyse en monitoring de werkelijke risico's in beeld te krijgen, het maatschappelijk beeld ten aanzien van de rol van wilde dieren bij de verspreiding van dierziekten meer in evenwicht te krijgen en hierdoor de communicatie tussen de partijen te verbeteren.

Kennisvragen

- **(b+i)** Het in kaart brengen van de risico's van verspreiding van ziektes van wildlife naar landbouwhuisdieren en de mens en v.v.
- **(b+i)** Hoe is de rol van de EHS bij de bestrijding van dierziekten in te schatten en te beperken? *Er is al Alterra-rapportage.*

Acties

- 2007-2015: provincies maken samen met de veehouderijsector een gezamenlijk inrichtingsplan per robuuste verbinding om mede op basis van risico-analyse de risico's op de verspreiding van dierziekten door wilde dieren tegen te gaan. Mogelijke maatregelen zijn: voorkomen van directe contacten tussen wilde dieren en landbouwhuisdieren door zonering of afscherming (varkens met vrije uitloop tijdelijk binnen; tijdelijk opstallen koeien, afrasteren agrarische bedrijven of natuurgebieden). Deze plannen en de daarbij behorende verantwoordelijkheidsverdeling wordt op bestuurlijk niveau tussen terreinbeheerders, agrariërs, rijk en provincies vastgelegd.
- 2007-2015: de beheersbaarheid van een uitbraak van een dierziekte wordt meegenomen bij de inrichting van de ecologische hoofdstructuur.

2.4.2 Acties voor de overheid

Acties

- 2007-2015: aandacht voor een verhoogde inzet van provincies bij de realisatie van het nulstandbeleid wilde zwijnen. Uitgezonderd zijn de leefgebieden voor wilde zwijnen, de Veluwe en de Meinweg.

² zie begrippenlijst

2.5 Paarden

Beleidsdoelstellingen

Uit NAD

- De sector is goed geïnformeerd over diergezondheid.
- Zowel LNV als de sector zijn voorbereid op mogelijke uitbraken van exotische ziekten. Eventuele diergezondheidsproblemen op individueel niveau zijn in kaart gebracht en er wordt gewerkt aan verbetering van deze problemen. De risico's van paardentransport zijn bekend en de sector handelt hiernaar.

Te bereiken resultaten

Uit NAD

- De organisatie en vertegenwoordiging van de paardensector is verder ontwikkeld waardoor belangbehartiging en samenwerking effectief vormgegeven kunnen worden.
- Communicatie over gezondheid bij paarden is dusdanig ingericht dat de hele paardensector effectief bereikt kan worden.
- Voor zowel de paardensector als voor de overheid zijn de rollen en verantwoordelijkheden met betrekking tot bepaalde ziekten duidelijk en beiden kunnen deze verantwoordelijkheden invullen.
- LNV is in samenwerking met de sector goed voorbereid op de preventie en bestrijding van zeer besmettelijke paardenziekten. Dit geldt ook voor de financiering ervan.
- Er is in beeld gebracht in welke mate er diergezondheidsproblemen op individueel niveau spelen en er worden acties ondernomen om deze problemen te verminderen of op te lossen.

2.5.1 Acties voor de paardensector

Acties

Ik vraag aan de paardensector om de komende jaren (2007-2015) een aantal acties uit te voeren.

- In 2007-2008 werkt de Sectorraad Paarden aan een verdere professionalisering van de vertegenwoordiging van de paardensector.
- 2007-2015: voor communicatie over en het betrekken van de volledige achterban bij diergezondheidsproblemen wordt een communicatieplan ontwikkeld.

Kennisvragen

- **(DC) (a)** Ontwikkel educatie en voorlichtingsmateriaal.

Acties

- 2007-2008: de sector zorgt dat ze goed voorbereid is op de rollen en verantwoordelijkheden die ze zelf heeft ten tijde van een dierziektecrisis.
- 2008-2010: de diergezondheidsproblemen op individueel niveau worden meegenomen in de acties die genomen worden in het kader van welzijnsverbetering van paarden.

2.5.2 Acties voor de sector samen met de overheid

Acties

In samenwerking met de paardensector wil ik de volgende acties uitvoeren:

- In 2008 zorgt de sector samen met LNV voor educatie en voorlichting over paardenziekten die een probleem kunnen geven op populatieniveau of een gevaar voor de volksgezondheid met zich mee kunnen brengen. Doelgroep is hier de paardeneigenaren.
- Eind 2007 begint de Groep Gezondheidszorg Paard van de KNMvD met het ontwikkelen van leidraden voor besmettelijke paardenziekten voor dierenartsen.

LNV ondersteunt dit initiatief. Dit zal bijdragen aan een betere en snelle herkenning van paardenziekten.

- In 2008-2009 gaat LNV samen met de Sectorraad Paarden kijken naar de mogelijkheden die aanpassing van het huidige I&R systeem voor dierziektebestrijding kan bieden.

Kennisvragen

- **(a+i) (m)** Onderzoek naar de mogelijkheden en voordelen en nadelen van een (nieuw) I&R systeem voor paarden. Het inzetten van een maatschappelijke kosten-batenanalyse kan hierbij een optie zijn *(met de paardensector is overleg over I&R bij paarden. Hierbij gaat het met name over de vraag of er een uitgebreidere registratie moet komen dan nu het geval is. Beslissen of het huidige systeem aangepast moet worden is een ingewikkeld proces, waar de sector zelf een verantwoordelijkheid in heeft. Mogelijk kunnen er beleidsondersteunende methodes als de MKBA of de MCA ingezet worden om besluiten hierover te ondersteunen. Zal meer gezocht moeten worden in methodologische ondersteuning van beleidsbeslissing).*

Acties

- In 2008-2009 gaat de Sectorraad Paarden samen met LNV kijken wat de doelstellingen van een monitoringssysteem naar ziekten bij paarden moeten zijn en of het nodig is een monitoringssysteem te ontwikkelen.
- In 2008 zal voor bepaalde ziekten verduidelijkt en geëxpliciteerd worden hoe rollen en verantwoordelijkheden met betrekking tot die ziekten liggen. Hiervoor sluiten we aan bij de voorgenomen actie voor de categorisatie van dierziekten, zoals beschreven in hoofdstuk 4.3.
- In 2007-2008 zorgt de Sectorraad Paarden samen met LNV voor bewustwording van de sector over de risico's van de vele transportbewegingen van paarden, onder andere door communicatie over zeer besmettelijke ziekten. Waar mogelijk en nodig wordt actie ondernomen om risico's te beperken. Speerpunt hierbij is het voorkomen van insleep van dierziekten.
- In 2008-2009 doen we samen met de paardensector een verkenning naar de mogelijkheden om ook voor de paardensector te komen tot een systeem van privaat-publieke kostenverdeling bij bestrijding van een paardenziekte.

2.5.3 Acties voor de overheid

Acties

De komende jaren voer ik zelf de volgende acties uit:

- In 2007-2008 geeft LNV opdracht voor onderzoek naar vectorgebonden ziekten.
- 2008-2010: LNV zal daar waar mogelijk onderzoek voor het ontwikkelen van een paardenpest vaccin faciliteren.

Kennisvragen

- **(a) (h)** Onderzoek naar vectorgebonden ziekten.
- **(a) (h)** Ontwikkeling van een goed en veilig vaccin tegen Afrikaanse Paardenpest. (ontwikkelen vaccin APP: Stap 1: Voorstel ASG ontwikkelen Diermodel Stap 2: Vaccinontwikkeling APP: Vaccinatie is Europese verplichting, mogelijk Europees geld voor vragen).

Acties

- In 2007-2008 maakt LNV een beleidsdraaiboek voor Afrikaanse paardenpest en betreft de paardensector in de ontwikkeling van dit beleid.
- In 2007-2008 wordt in opdracht van LNV in beeld gebracht welke zoönosen in de toekomst voor Nederland van belang kunnen zijn en wat de risico's zijn.

Acties

- **Extra uit cluster dier VD m.b.t. bestrijdingsplichtge dierziekten.**

Kennisvragen

- Algemeen onderzoek t.b.v. de bestrijding van bestrijdingsplichtige dierziekten t.b.v. bestrijding van dierziekten in het kader van de beleidsdraaiboeken.
- **(a)** Vragen over Afrikaanse paardenpest:
 - Op welke manieren (praktisch uitvoerbaar) kunnen paarden effectief beschermd worden tegen knutten? *Literatuurstudie/ State of the art door stagiair?*
 - **(h)** Welke knutten komen er rondom paarden voor? *Rudy Meiswinkel vragen om voorstel*
 - Zijn deze knutten competente vectoren voor Afrikaanse Paardenpest?
 - **(lopend) (h)** Er is relevante kennis om de diagnostiek voor aangifteplichtige en of bestrijdingsplichtige paardenziekten goed uit te kunnen voeren. Ontwikkelen van diagnostiek voor alle serotypen paardenpest. *Dit onderzoek is opgenomen in de WOT.*
 - Risicoanalyse emerging zoonoses bij paarden
 - **(h)** Uit de categorisatie van dierziekten gaat naar voren komen wat de rol- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid en sector gaat zijn ten aanzien van diverse paardenziekten. Ten aanzien van die paardenziekten waar de overheid een rol en verantwoordelijkheid heeft zullen er in de beleidsontwikkeling kennisvragen ontstaan. Deze kennisvragen zijn nu echter nog niet te formuleren.

2.6 Vissen en schaal- en schelpdieren

De in deze paragraaf genoemde actiepunten en kennisvragen vallen onder het beleidsveld en de verantwoordelijkheid van de Directie Visserij. Ze zijn hier in de Kennisagenda Diergezondheid opgenomen, omdat vissen en schaal- en schelpdieren expliciet genoemd worden in de NAD. En deze Kennisagenda volledig aansluit op de NAD.

Beleidsdoelstelling

Uit NAD

- Een sector, met voldoende expertise op het gebied van ziekten, zowel in de wetenschap als bij de dierenarts en viskweker, die de beschikking heeft over de essentiële diergeneesmiddelen.

Te bereiken resultaten

Uit NAD

Ik wil met de sector aan de slag om het volgende te bereiken:

- Meer kennis over preventieve gezondheidszorg en waterkwaliteit bij viskwekers en dierenartsen.
- Meer dierenartsen met een specialisme in visziekten.
- Geregistreerde diergeneesmiddelen voor vissen.
- Meer kennis over de effecten van het houden van vis in gesloten recirculatiesystemen op de gezondheid van vissen.

2.6.1 Acties voor de sector

Acties

Ik vraag aan de sector om de komende jaren (2007-2015) zelf een aantal acties uit te voeren.

- Kennisniveau van viskwekers verbeteren door een betere ketenorganisatie.
- Een groter draagvlak creëren bij de viskwekers voor de noodzaak binnen de gedragscode te opereren zodat de gedragscode door alle bedrijven wordt erkend en nageleefd.

2.6.2 Acties voor de sector samen met de overheid

Acties

In samenwerking met de sector wil ik de volgende acties uitvoeren:

- LNV zal met de sector nader inventariseren welke aspecten van visgezondheid prioriteit hebben en een gezamenlijk actieplan opstellen. Onderdeel daarvan is in ieder geval voorlichting over visziekten en preventie.
- Mei/ begin juni 2008 staat een workshop gepland voor de eerste gezamenlijke actie van de sector en de overheid. Onderdeel hiervan wordt in elk geval voorlichting over visziekten en preventie.
- Opstellen van een actieplan visgezondheid samen met de KNMvD en de sector. Hiertoe behoort in ieder geval een adequaat pakket geregistreerde diergeneesmiddelen voor vis.

Acties

- LNV gaat met de KNMvD na op welke wijze de kennis over visziekten bij dierenartsen kan worden verbeterd.

2.6.3 Acties voor de overheid

Acties

- LNV laat onderzoek doen naar de effecten van het houden van vis in gesloten recirculatiesystemen op de gezondheid vissen.

Kennisvragen

- Onderzoek naar de kinetiek van diergeneesmiddelen in vis en in recirculatiesystemen (RAS).
- Onderzoek naar de gezondheid en het welzijn van vis en de productieparameters als groei in RAS.

3 Uitwerking agendapunten voor aandachtsvelden diergezondheid

Dit hoofdstuk sluit aan op hoofdstuk 4 “Uitwerking agendapunten voor aandachtsvelden diergezondheid” van de NAD. De paragrafen worden in dezelfde volgorde behandeld. De volgende aandachtsvelden komen aan de orde; risicogebaseerd beleid, categorisatie dierziekten, kostentoedeling dierziektebestrijding, veterinaire organisatie en infrastructuur, diergeneesmiddelen, kennis/research en development, klimaatverandering/globalisering en emergent diseases en bestrijden aan de bron.

3.1 Risicogebaseerd beleid

Beleidsdoelstellingen

Uit NAD

De doelstellingen met betrekking tot het gebruik van risicoanalyse zijn met name:

- Het verder ontwikkelen, het transparanter en duidelijker maken van de structuur en organisatie rondom risicoanalyse en het structureel gebruik maken ervan: minder ad hoc, meer structureel gebruik, met duidelijke verantwoordelijkheden van de verschillende partijen die bij risicoanalyse betrokken zijn.
- Risicoanalyse wordt als ook in internationaal, zowel communautair (d.w.z. binnen de Europese Unie) als wereldwijd, verband zo goed mogelijk gebruikt, in de wetenschap dat risico's elders al snel Nederland kunnen bereiken.

De doelstellingen met betrekking tot het gebruik van risicoanalyse zijn met name:

- Het verder ontwikkelen, het transparanter en duidelijker maken van de structuur en organisatie rondom risicoanalyse en het structureel gebruik maken ervan: minder ad hoc, meer structureel gebruik, met duidelijke verantwoordelijkheden van de verschillende partijen die bij risicoanalyse betrokken zijn.
- Risicoanalyse wordt ook in internationaal, zowel communautair (d.w.z. binnen de Europese Unie) als wereldwijd, verband zo goed mogelijk gebruikt, in de wetenschap dat risico's elders al snel Nederland kunnen bereiken.

Te bereiken resultaten

Uit NAD

In de komende periode wil ik het volgende bereiken:

- Risicoanalyses maken risico's, maar ook dilemma's en onzekerheden in de ontwikkeling en uitvoering van het diergezondheidsbeleid zichtbaar. Dit verhoogt de transparantie en legt een stevige basis voor communicatie. Humane risico's en zoonoses zijn een belangrijk punt van aandacht.
- De organisatie in Nederland van de risicoanalyse is voor iedereen helder. Of het nu gaat om een urgente ad hoc-beleidsbeslissing of om een veelomvattende en integrale analyse, het is voor de beleidsmaker duidelijk bij welke beoordelaar hij terecht kan en wat de procedure en het tijdsplan zal zijn.
- Er bestaat een heldere taakverdeling tussen de partijen in Nederland die bij risicoanalyse betrokken zijn. Er is een duidelijke scheiding (onafhankelijkheid)

tussen risicobeoordeling en risicomanagement. Als er weinig kennis bestaat over bepaalde risico's, dan speelt het voorzorgprincipe een belangrijke rol.

- Het is vanzelfsprekend dat risicoanalyse wordt ingezet bij elke wat grotere beslissing in het beleid en de uitvoering. Dankzij risicoanalyses hebben we goed zicht op nieuwe opkomende risico's, kunnen we maatwerk leveren voor verschillende categorieën dieren.
- Verdere ontwikkeling van het instrument risico-analyses.

Acties

- Het efficiënter en effectiever maken van risicoanalyse als beleidsinstrument is een belangrijk onderdeel van de uitwerking van deze agenda. Ik wil daarom de volgende acties ondernemen samen met de Voedsel- en Waren Autoriteit en onderzoeksinstituten, nationaal en internationaal.
- 2008-2015: verder ontwikkelen van het instrument risico-analyses als beleidsinstrument en optimaliseren van de toepassing.

Kennisvragen

- **(a) (m)** Het opzetten van een risico-analyse, wanneer hobbydierhouderij naast intensieve houderij plaatsvindt. Hiertoe horen ook het opstellen van afwegingsfactoren voor het al of niet vaccineren in deze situatie. Hetzelfde zou ook moeten worden uitgezocht wanneer verschillende houderijsystemen naast elkaar plaatsvinden.
- **(b)** Verder onderzoek naar risico's van diercontacten, en verder uitdiepen van reeds bekende risico's en de resultaten vertalen naar mogelijkheden voor beleid, uitvoering en praktijk om met de risico's om te gaan. Een voorbeeld hiervan is nagaan of/ en onder welke voorwaarden, transport van levende dieren over grote afstand mogelijk moet blijven.

Acties

- 2008-2010: ontwikkelen van een heldere structuur en organisatie voor risicoanalyse. Met 'organisatie' wordt hier bedoeld het proces van vraag tot advies en implementatie. De overheid (LNV, VWA) neemt hiervoor het initiatief, in samenwerking met CIDC, RIKILT, RIVM, WUR/ASG en andere relevante organisaties. Bovendien zullen er relaties worden ontwikkeld met andere landen die risicoanalyse-units hebben ingesteld (Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Zwitserland, Nieuw-Zeeland, Canada, USA). Dit helpt de eigen structuren beter te ontwikkelen en beter gebruik te maken van de ervaringen omtrent organisatie en kennis. Gegevens- en informatiekanalen die nodig zijn voor het kunnen uitvoeren van risico-analyses zullen worden ontwikkeld. Ook hier zou dat waar nodig en nuttig internationale verkenning moeten plaatsvinden.
- 2008-2010: goede protocollen/afspraken maken om vragen, resultaten en adviezen op de juiste manier en tijdig op de juiste plek te krijgen. Daarmee bereiken we dat het proces voor iedere betrokkene helder en transparant wordt.
- **(b+i+DC)** In 2008 wordt een communicatieplan ontwikkeld waarin is aangegeven welke mogelijkheden er zijn om bekendheid te geven aan de resultaten van risicoanalyses (bijvoorbeeld via internet). **Communicatie Dier hfdst 4.**
- Nederland zal in 2008 het onderwerp risicoanalyse in de diergezondheid ook Europees agenderen, in het kader van EFSA en in het kader van herziening van het Europees diergezondheidsbeleid. Er wordt gestreefd naar een Europees netwerk voor risicobeoordeling. De Nederlandse overheid kan daarbij voortborduren op stappen die al zijn gezet op dit gebied in het kader van het EU Network of Excellence EPIZONE. Enerzijds kan hierdoor expertise tussen landen worden uitgewisseld en anderzijds stimuleert dit de toepassing van risicoanalyse bij ontwikkelen van diergezondheidsmaatregelen. Voor nieuw opkomende risico's is het bijvoorbeeld heel nuttig gebruik te kunnen maken van expertise uit landen waar men ervaring met het risico of het gevaar heeft. Een sterkere rol voor de EFSA wordt gecreëerd.

3.2 Categorijsatie van dierziekten

Te bereiken resultaten

Uit NAD

- Besmettelijk dierziekten zijn gecategoriseerd ten behoeve van de invulling van de verantwoordelijkheid voor de bestrijding.
- Op basis van de categorisatie van dierziekten zijn afspraken met het bedrijfsleven gemaakt over de uitvoering van de bestrijding van dierziekten.
- Binnen de Europese Unie wordt op hoofdlijnen de Nederlandse filosofie voor categorisatie van dierziekten gehanteerd.

Acties

- 2007-2008: categorisatie van dierziekten in overleg met het bedrijfsleven.

Kennisvragen

- **(a) (h)** In Europees verband wordt thans een model voor de categorisatie van dierziekten ontwikkeld. Om dat separaat op nationaal niveau ook te ontwikkelen lijkt op het eerste gezicht niet zinvol. Maar het EU initiatief maakt ook melding dat het een dynamische indeling wordt (periodiek aanpassing). Bovendien zal ondanks het initiatief in EU verband ook bij de formulering van het Nederlandse beleid de vraag aan de orde zijn; bij welke dierziekten en op welke wijze is de overheid daarbij betrokken.
- **(a) (m)** Methodologisch toetsen van de Europese indeling en het model dat gebruikt wordt in de ontwikkeling daarvan.
- **(a) (m)** Kennis ontwikkelen voor een consistente indeling van dierziekten in relatie tot het doel waarvoor de indeling wordt gemaakt.
- **(a+i) (h)** We willen graag meer inzicht in wat een nieuw indeling/ categorisatie van dierziekten daadwerkelijk voor het NL beleid gaat betekenen; geeft dit grote verschuivingen in verantwoordelijkheden en activiteiten t.o.v. de huidige situatie?

Acties

- 2007-2015: de categorisatie van dierziekten zal door Nederland worden ingebracht bij de ontwikkeling van de Europese diergezondheidsstrategie 2007-2013 (CAHP).

3.3 Kostentoedeling dierziektebestrijding

Beleidsdoelstellingen

Uit NAD

- In beeld brengen van mogelijkheden voor inbouwen van risicoprofielen in DGF. Het systeem waarbij de overheidskosten voor bestrijding, voor zover niet door de EU vergoed, voor 100% doorbelast worden aan het bedrijfsleven voldoet ten principale goed. Het systeem sluit aan bij de opvattingen over verdeling van verantwoordelijkheden, zoals ook elders in deze agenda benoemd. We willen dit systeem ook in de toekomst behouden maar wel verbeteren, door bijvoorbeeld te bekijken in hoeverre met risicoprofielen gewerkt kan worden.
- Voor die dierziekten waarbij geen rol van de overheid aan de orde is en voor vervolgschade zou de mogelijkheid van verzekering open moeten staan.
- In 2008-2009 doen we samen met de paardensector een verkenning naar de mogelijkheden om ook voor de paardensector te komen tot een systeem van private-publieke kostenverdeling bij bestrijding van een paardenziekte.
- Streven naar harmonisatie van kostentoedeling binnen de EU om marktverstoring door verschillen in bekostiging door overheden van de

bestrijding van dierziekten te voorkomen. Nationale uitgangspunten worden hierbij zoveel mogelijk behouden.

Harmonisatie van de kostendeling in Europa vergt geven en nemen. Het is vrijwel uitgesloten dat deze harmonisatie uit zal komen op de 100% doorbelasting die Nederland voor ogen staat. De Europese Diergezondheidsstrategie 2007-2013 (CAHP) gaat uit van een hoge mate van harmonisatie maar spreekt ook van de mogelijkheid om gevolgschade te vergoeden.

- Verkennen van mogelijkheden voor het toepassen van risicoprofielen in het DGF, dit om risico's in de bedrijfsvoering te verminderen en op bedrijfsniveau aan te zetten tot preventieve maatregelen, en daarbij te betrekken een eventuele koppeling aan private kwaliteitssystemen en bonus/malussystematieken.

Te bereiken resultaten

Uit NAD

- Verlenging van het convenant financiering bestrijding besmettelijke dierziekten LNV- PVV – PPE – PZ in herziene vorm.
- Systeem met doorbelasting aan houders van paarden in het geval van bestrijding door de overheid.
- Harmonisatie tussen de EU lidstaten ten aanzien van de doorbelasting van de kosten van de bestrijding aan de houders.
- Het georganiseerde bedrijfsleven maakt gebruik van differentiatie naar risicoprofiel voor hun bijdrage aan het DGF.
- Een groter deel van de sector maakt gebruik van de mogelijkheid tot verzekering voor gevolgschade en voor de ziekten waarmee de overheid geen bemoeienis heeft, de zogenaamde 'categorie 1 en 2 ziekten'.
- Inzicht in de mogelijkheden van Europese fondsen (publiek en privaat) voor de vergoeding van de kosten van dierziektenuitbraken en mogelijke implementatie daarvan.

3.3.1 Acties voor de overheid samen met de sector

- De komende jaren wil ik samen met de sector de volgende acties uitvoeren: 2008 - 2010: voorbereiden verlenging en aanpassing convenant financiering bestrijding besmettelijke dierziekten LNV – PVV - PPE – PZ.

Kennisvragen

- **(a+i+lop**end DL) **(h)** Nederlands convenant en het verzekeringsmodel wat in andere EU-landen gehanteerd wordt.
- Onderzoek en beoordeel systematisch de sterke en zwakke punten van beide systemen, de kosten en baten voor bedrijfsleven en overheid. Op dit terrein is er al veel kennis op deelgebieden.

Acties

- 2008 - 2010: actieve rol in EU-verband voor de uitwerking van de harmonisatie van de kostentoedeling volgens het Nederlandse model.
- 2008 - 2010: de overheid ondersteunt initiatieven van de sector om instrumenten te ontwikkelen voor het afdekken van ondernemersrisico, bijvoorbeeld via verzekeringen.
- 2008 - 2010: de overheid ondersteunt initiatieven van de sector bij het ontwikkelen van instrumenten voor de differentiatie naar risicoprofiel.

Kennisvragen

- **(a) (h)** Het opstellen, onderbouwen en kwantificeren van risicoprofielen voor het houden van bepaalde categorieën dieren.

Acties

- *Extra uit cluster dier VD m.b.t. gevolgschade en afdekken financiële risico bij paard.*

Kennisvragen

- **(a+i) (h)** In gebieden met een vervoersverbod bij een bestrijding, ontstaat gevolgschade die niet wordt vergoed door de overheid in het kader van de bestrijdingsmaatregelen. Ook hier moet kennis worden gegenereerd hoe dit risico af te dekken omdat het de effectiviteit van de bestrijding kan ondergraven.
- **(a+i) (h)** In de paardensector bestaat nog geen gestructureerde vorm voor het afdekken van het risico van dierziekten in het algemeen en in ook niet in het geval de overheid bestrijdingsmaatregelen (laat) uitvoeren. Toepassing van afdekkingsystemen zoals die bij andere sectoren worden toegepast, zijn niet zonder mee mogelijk. Dit punt heeft overeenkomsten en aanknopingspunten met het punt van de vergelijking van convenant en verzekeren.

3.4 Veterinaire organisatie en infrastructuur

Te bereiken resultaten

Uit NAD

In de komende jaren wil ik de volgende resultaten bereiken:

- De veterinaire organisatie en infrastructuur is krachtig, werkt doelmatig en efficiënt en is voorbereid op dierziektecrises, incidenten, *emerging diseases*, zoönosen en nieuwe technologische ontwikkelingen.
- De verschillende veterinaire onderzoeksinstellingen in Nederland werken efficiënt samen met elkaar en met Europese partners.
- De verschillende veterinaire instellingen zorgen ervoor dat binnen en buiten Nederland hun kennis en kunde doorstroomt.
- De positie van de dierenarts is duidelijk en onafhankelijk ten opzichte van de veehouderij en overheid.

3.4.1 Acties voor de sector en/of veterinaire instellingen

- Innovatie, meegaan met de tijd en technologische ontwikkeling, inclusief de consequenties hiervan.
- Zoeken naar samenwerking in binnen- en buitenland ter versterking van de positie.
- Verwerven van capacity buildingsopdrachten en private opdrachten, zowel op het gebied van onderzoek, diagnostiek als onderwijs.

3.4.2 Acties door de overheid in samenwerking met anderen/het bedrijfsleven

In de komende jaren wil ik samen met anderen de volgende acties uitvoeren:

- Verkenning naar rollen en verantwoordelijkheden binnen de veterinaire organisatie passend bij de tijd en technologische ontwikkeling.
- Samen met betrokken partijen past LNV de crisisorganisatie waar nodig aan rekeninghoudend met veranderende omstandigheden.
- Samen met KNMvD en faculteit diergeneeskunde wordt een verkenning gedaan of de rol van de dierenarts als poortwachter en als eerste schakel in de veterinaire infrastructuur verdere ondersteuning verdient vanuit het publieke domein.
- Laboratoria stimuleren tot EU-samenwerking, zowel voor expertise-uitwisseling als voor verdere specialisatie in bepaalde ziekten.

3.4.3 Acties door de overheid

- 2008: houden we de huidige crisisorganisatie tegen het licht om te kijken waar verbeteringen mogelijk zijn in relatie tot technologische ontwikkeling en de wens tot efficiency.
- Sturen we op relatie kennisinfrastructuur en crisisorganisatie.
- Inzetten van Nederlandse deskundigheid bij dierziekte-uitbraken in het buitenland (zie hoofdstuk 4.9, Bestrijden aan de bron).

3.5 Diergeneesmiddelen

NB De in deze paragraaf genoemde actiepunten vallen wel onder de verantwoordelijkheid van VD en maar zullen worden opgenomen in de kennisagenda Voedselveiligheid.

Te bereiken resultaten

Uit NAD

Richting 2015 wil het volgende realiseren:

- De ontwikkeling van antibioticaresistentie ligt bij dieren vanuit het oogpunt van dier- en volksgezondheid op een acceptabel laag niveau.
- De 'verspreiding' van antibioticaresistentie via dieren naar de mensen is afgenomen tot het minimum.
- Antibiotica worden verantwoord toegepast, doordat de dierenhouders en de dierenartsen zich bewust zijn van de risico's van het gebruik van diergeneesmiddelen en meer kennis hebben over de toepassing, het nut en de noodzaak.
- Het totale gebruik van diergeneesmiddelen is zoveel als mogelijk afgenomen.
- De wachttijden van het gebruik van antibiotica in dieren worden alom gerespecteerd.
- Er is een goede informatiestroom over het gebruik van antibiotica tussen de verschillende schakels in de voedselketen.

Acties

- Om tot een daadwerkelijke vermindering van antibioticumresistentie en antibioticumgebruik te komen, zal ik voorafgaand aan de in te stellen maatregelen met de diverse stakeholders afspraken maken over realistische maar ambitieuze targets.
Uiterlijk eind van dit jaar verstuur ik de Beleidsstrategie antibioticumresistentie naar de Tweede Kamer met een pakket van maatregelen om de boven beschreven doelen te realiseren.

Kennisvragen

- Onderzoek naar alternatieven voor diergeneesmiddelen, zoals fytotherapeutica, natuurlijke vijanden.
- Monitoringsysteem opzetten voor het diergeneesmiddelengebruik en diergeneesmiddelenproductie. Overlap met plantgezondheid en humane geneesmiddelen (VWS).
- Monitoringsysteem opzetten voor de resistentieontwikkeling tegen antibiotica in de agrarische sector en in de natuur. Overlap met VWS, VROM en V en W. Te denken valt aan de kader richtlijn water/ bodem. Oppervlaktewater/ drinkwater.
- Op welke manier kan verantwoord gebruik van diergeneesmiddelen door verschillende actoren (farmaceutische bedrijven, veehouderijbedrijven, dierenartsen.....) door LNV worden gestimuleerd?
- Onderzoek doen naar nieuwe behandelingsconcepten/ alternatieven voor diergeneesmiddelen.
- Nagaan wat het effect van diergeneesmiddelen is op de ecosystemen en organismen in de bodem en in het water.
- Hoe wordt genetisch materiaal (resistentie) overgedragen? Hoe wordt resistentie van een bacterie in een dier overgedragen op een bacterie in een mens?
- Welke effecten hebben antiparasitica, naast antibiotica en antivirale middelen op ecosystemen?

3.6 Kennis, research en development

Beleidsdoelstellingen

Uit NAD

- Door een goede kennisinfrastructuur het behouden en versterken van het hoge diergezondheids kennisniveau binnen Nederland.
- Bevorderen van internationale samenwerking door het afstemmen van programmering en aanbesteding van onderzoek door onderzoeksfinanciers.
- Streven naar een actuele kennisagenda die richting en prioriteit geeft aan alle kennisinstrumenten op het gebied van diergezondheid.
- Naast veterinaire- technisch onderzoek ook aandacht hebben voor sociaal-maatschappelijk onderzoek.

Te bereiken resultaten

Uit NAD

- Onderzoeksgeld wordt efficiënt ingezet: geen dubbel onderzoek en waar mogelijk gebruik maken van kennis in het buitenland.
- Onderzoeksresultaten komen op de juiste plaats terecht.
- Meer controle op dierziekte-uitbraken in het buitenland door inzet van onder andere Nederlandse deskundigheid.
- Onderzoekresultaten sluiten goed aan bij de behoefte van het diergezondheidsbeleid.
- Goede kennisinfrastructuur.

3.6.1 Acties voor dierhouders samen met de overheid

- De komende jaren wil ik samen met dierhouders nadenken over oplossingen voor diergezondheidsproblemen en daarbij gebruik maken van kennis bij het bedrijfsleven.

3.6.2 Acties voor de overheid samen met kennisinstellingen

In samenwerking met kennisinstellingen wil ik de komende jaren de volgende acties uitvoeren.

- 2007-2015: versterken van de internationale samenwerking en afstemming tussen kennisinstellingen door samen met andere overheden een ERA-net Diergezondheid op te zetten en hieraan deel te nemen. Eind 2007 vindt de oprichting ERA-net Diergezondheid plaats.
- 2007-2010: ontwikkeling van een instrumentarium om de kennis op het gebied van diergezondheid bij (toekomstige) dierhouders en beroepsgroepen te vergroten.

Kennisvragen

- **(a+lopend) (I)** Permanente aandacht voor herkennen van ziektebeelden en ontwikkeling van sneldiagnostiek.
- **(b)** Het ontwikkelen van een nationaal kompas diergezondheid in navolging van het nationale kompas volksgezondheid van het RIVM.
- Analoot aan het kompas Volksgezondheid zou hier antwoorden gegeven worden op allerlei vragen over de diergezondheid in Nederland. Het Kompas biedt informatie over gezondheid, ziekte, risicofactoren, zorg en preventie. De website is vooral bedoeld voor de professionele gebruiker.

3.6.3 Acties voor de overheid

De komende jaren voer ik zelf de volgende acties uit:

- 2007: actualiseren van Kennisagenda Diergezondheid op basis van de Nationale Agenda Diergezondheid. Hierbij kijken we met name naar de nieuwe aandachtsvelden in het toekomstige diergezondheidsbeleid:
 - nieuwe diercategorieën gezelschapsdier en paard,

- verbreding naar bedrijfsgebonden ziekten,
- preventie gebaseerd op risico-analyses,
- versterken samenwerking tussen overheid en maatschappelijke groepen,
- versterking inzet 'zachte' instrumenten (o.a. faciliteren/communiceren) in plaats van wet- en regelgeving,
- ontwikkeling nieuwe financieringsinstrumenten.
- 2008-2015: het actueel houden van de Kennisagenda Diergezondheid (jaarlijkse update vanaf 2007).
- 2007-2015: vanuit de Kennisagenda Diergezondheid sturen op kennisontwikkeling en meer dan voorheen op kennisverspreiding en kennisbenutting.
- 2007-2015: het inzetten van Nederlandse deskundigheid bij dierziekte-uitbraken in het buitenland.
- Het bevorderen van meer en bredere samenwerking tussen onderzoeksinstituten. Dit doen we door de Kennisketen Infectieziekten Dier meer te benutten, en door uitbreiding van samenwerking met instituten op het gebied van humane gezondheidszorg. Vooral onderzoek aan (potentiële) zoönosen, nieuwe bedreigingen en antibiotica lenen zich goed voor deze samenwerking.
- 2007-2010: de contactstructuur tussen praktijk-bedrijfsleven, beleid en onderzoek versterken door het starten van kenniskringen.
- Een grotere rol voor diergezondheidszorg in de lesprogramma's van het algemeen middelbaar en beroepsonderwijs; nascholingscursussen voor dierhouders en beroepsgroepen.

Kennisvragen

- Opnemen diergezondheidszorg in lesprogramma's Groen onderwijs.

3.7 Klimaatverandering, globalisering en emerging diseases

Te bereiken resultaten

Uit NAD

- LNV en de sector hebben meer kennis over (sub)tropische ziekten die ook in Nederland voor kunnen gaan komen.
- De maatregelen tegen *emerging diseases* zijn gebaseerd op risico-analyses.
- De kans op insleep van buitenlandse dierziekten is verkleind.
- De aanpak van *emerging diseases* bij de bron, zodat de kans afneemt dat zij Nederland bereiken, is geïntensiveerd.
- Reizigers zijn zich bewust van de gevaren van hun reisgedrag voor het mogelijk inslepen van dierziekten en weten ook hoe zij dat kunnen voorkomen.
- Het vergroten van kennis over de transmissie van *emerging diseases* van dier op mens.

3.7.1 Acties voor burgers

- Ik doe een dringend beroep op burgers om geen risicovolle planten, dieren en producten uit derde landen mee te nemen.

3.7.2 Acties voor overheid samen met maatschappelijke organisaties

- In 2009 wordt een informatiecampagne georganiseerd door de reisbrancheorganisatie (bv. ANVR) in samenwerking met de overheid zodat de reiziger zich bewust is van risico's op insleep en verspreiding van dierziekten door reizen en weet hoe deze risico's te beperken.

Kennisvragen

- **(a+i+DC) (m)** Wat is een effectieve communicatie naar reizigers? **Communicatie Dier hfdst 4.**

3.7.3 Acties voor de overheid

De komende jaren zal ik de volgende acties uitvoeren:

- Om kennis over *emerging diseases* te vergroten, gaat Nederland vanaf 2008 meer investeren in de insectenkunde (entomologie) en de diagnostiek van door insecten overgebrachte dierziekten en hun vectoren. Daarnaast zal er samenwerking worden gezocht met andere laboratoria in de EU op het gebied van *emerging diseases*.

Kennisvragen

- **(a) (h)** Ontwikkeling van kennis over de biologie van potentiële vectoren. State of the art?

Acties

- Vanaf 2008 zullen de effecten van klimaatverandering en de kans op *emerging diseases* nadrukkelijk worden meegenomen in risicoanalyses (zie hoofdstuk 4.2, Risico-analyses).
- Om integraler te werk te kunnen gaan, zal in 2008 een verkenning worden uitgevoerd hoe de overheidsorganisatie op het gebied van *emerging diseases* optimaal vorm kan worden gegeven. Afstemming hierover zal plaatsvinden tussen de verschillende ministeries (VWS, LNV), onderzoeksinstituten (WUR, RIVM, CIDC, CIB, FD) en uitvoeringsorganisaties (VWA, AID).
- De kans op insleep van buitenlandse dierziekten zal in 2008 verkleind worden door de controles aan de grens (bijvoorbeeld Schiphol) op de insleep van dierlijke producten verder te perfectioneren. Dit gebeurt onder andere door risicogebaseerd te werken, gericht te intensiveren en het gebruik van nieuwe methoden, zoals de inzet van honden.
- Het beleid voor een aantal *emerging diseases* wordt vanaf 2007 verder uitgewerkt in een aantal beleidsdraaiboeken, te weten een beleidsdraaiboek voor Afrikaanse paardenpest en exotische ziekten die op de mens kunnen overslaan.
- Om dierziekten aan de bron te bestrijden worden een aantal ontwikkelingsprogramma's opgezet waarbij we technische assistentie leveren aan onder andere Turkije, Indonesië en Egypte (zie hoofdstuk 4.9, Bestrijden aan de bron).

Kennisvragen

- **(a+lopnd) (h)** Het inbouwen van emerging diseases in bestaande internationale veterinaire- en humane alertsysteem (voor de korte termijn), en het ontwikkelen van nieuwe effectievere internationale systemen, waarmee opkomende dreigingen in een vroeg stadium worden herkend, zodat passende maatregelen kunnen worden genomen (voor de lange termijn). Hoe moet het systeem eruit gaan zien? Internationale samenwerking, bronbenadering etc. Welke rol kan Nederland in het internationale veld vervullen.
- **(h)** Ondersteuning van de ontwikkeling vaccins voor emerging diseases.
- **(a) (h)** Ontwikkeling van een goed en veilig vaccin tegen Rift Valley Fever. *Projectvoorstel van ASG gekregen.*
- **(a+lopnd) (h)** Ontwikkelen van epidemiologische kennis omtrent transmissieroutes en mogelijkheden om deze te blokkeren.

3.8 Bestrijden aan de bron

Beleidsdoelstellingen

Uit NAD

- Voorkomen van introductie en verspreiding van bepaalde gevaarlijke dierziekten (zoals hoogpathogene vogelgriep) door bestrijding aan de bron.
- Voor deze dierziekten is een effectieve aanpak aan de bron ontwikkeld op basis van goede samenwerking tussen de Nederlandse overheid (LNV, BuZa, VWS), onderzoeksinstellingen, partnerlanden en internationale organisaties (o.a. EU, VN, FAO, OIE, Wereldbank).
- Kennisopbouw en ontwikkeling van een kennisnetwerk, opbouw van bestrijdings- en preventiecapaciteit (vaccins, laboratoria) op het gebied van internationale dierziektebestrijding.

Te bereiken resultaten

Uit NAD

- Door *capacity building* en bronbestrijding zal in een aantal risicolanden, het verspreiden van gevaarlijke dierziekten worden beperkt. Daarnaast wordt door de internationale samenwerking buitenlandse kennis en kunde beter benut, met name waar het gaat om voor Nederland minder bekende (*'emerging'*) dierziekten.
- In de periode 2007-2015 worden de volgende resultaten beoogd:
 - 2007-2010: *capacity building* voor bestrijding van vogelgriep (AI) in Indonesië,
 - 2007-2008: *capacity building* voor bestrijding van vogelgriep (AI) in Egypte,
 - 2007-2009: wetenschappelijke samenwerking Nederland–Thailand op het vlak van bestrijding van vogelgriep (AI),
 - 2007-2015: wetenschappelijke samenwerking Nederland–Zuid-Afrika op het gebied van preventie en bestrijding van Rift Valley Fever,
 - 2007-2008: samenwerking met de landen van de Balkan op het gebied van de bestrijding van klassieke varkenspest.

3.8.1 Acties door de sector

- Het is ook in het belang van de sector om relevante diergezondheidsproblemen bij belangrijke op te lossen. Ik doe daarom een beroep op de sector om in andere landen activiteiten te ontplooiën op het gebied van kennisoverdracht.

3.8.2 Acties door de overheid in samenwerking met anderen

- Tot 2010 worden projecten ontwikkeld gericht op de bestrijding van hoogpathogene aviaire influenza (Indonesië, Vietnam, China, Egypte, Roemenië, Turkije). In het kader van de bilaterale samenwerking levert LNV vanuit kennisinstellingen, technische assistentie bij de opbouw van bestrijdingscapaciteit.
- LNV levert in 2007, 2008 en 2009 technische assistentie bij de bestrijding van klassieke varkenspest in Roemenië en Bulgarije.
- 2007-2015: voortzetting van handelsgerelateerde projecten. LNV en het Nederlandse bedrijfsleven assisteren vanaf 2007 bij de verbetering van de controle en verduurzaming van de garnalenteelt in Maleisië en Indonesië ten behoeve van de import van garnalen in Nederland.
- LNV gaat door met de reguliere bilaterale samenwerking met buurlanden (en bepaalde andere relevante EU-landen) op het gebied van preventie en bestrijding.
- 2008-2015: Nederland organiseert en stimuleert samenwerking tussen 'donorlanden' in organisaties als FAO, EU en OIE om ontwikkelingsprojecten op

het gebied van diergezondheid te starten. Daarnaast zal Nederland deze multilaterale organisaties aanzetten tot ondersteuning van getroffen landen.

- 2007-2015: de wetenschappelijke samenwerking met andere landen (o.a. Zuid-Afrika) op het gebied van opkomende dierziekten wordt versterkt.
- 2008-2015: Het verlenen van technische assistentie en het uitwisselen van kennis tussen Nederlands en buitenlandse instituten rond emerging diseases, zoals blauwtong, Rift Valley Fever, Afrikaanse varkenspest.

Kennisvragen

- **(a+lopend)** Prevention and Control RVF, reduce RVF epidemics in Africa and elsewhere and contribute to the development of an effective control of RVF: *project loopt financiering door Directie Kennis - potje 'BOCI'=Beleids Ondersteuning Cluster Internationaal, begroting 2008*

3.8.3 Acties door de overheid

- LNV-activiteiten richten zich op bilaterale samenwerking met Aziatische en Afrikaanse landen. In deze projecten wordt tot 2010 het hoofddoel nagestreefd de insleep van dierziekten in Nederland te beperken om een hogere veterinaire veiligheid in Nederland te kunnen bereiken. Dit wordt aangepakt door meer zicht te krijgen op de infectiehaarden in Azië en Afrika en hierover meer kennis uit te wisselen. Nederland levert hiertoe, vanuit de kennisinstellingen, veterinaire-technische expertise aan deze landen. De Nederlandse inzet zal bijdragen aan een verbeterde veterinaire controle, een functionerend monitoringsysteem en de aanwezigheid van operationele draaiboeken voor de dierziektebestrijding in 2010. Voor Indonesië loopt tot 2010 al een uitgebreid project. Daarnaast zullen vergelijkbare activiteiten ontplooid worden onder andere voor Egypte, Turkije, en Roemenië en Bulgarije op het gebied van respectievelijk AI, tuberculose en brucelose bij runderen, en KVP.
- 2007-2015: voortzetting van handelsgerelateerde projecten. LNV en het Nederlandse bedrijfsleven assisteren vanaf 2007 bij de verbetering van de controle en verduurzaming van de garnalenteelt in Maleisië en Indonesië ten behoeve van de import van garnalen in Nederland.
- LNV gaat door met de reguliere bilaterale samenwerking met buurlanden (en bepaalde andere relevante EU-landen) op het gebied van preventie en bestrijding.
- 2008-2015: Nederland organiseert en stimuleert samenwerking tussen 'donorlanden' in organisaties als FAO, EU en OIE om ontwikkelingsprojecten op het gebied van diergezondheid te starten. Daarnaast zal Nederland deze multilaterale organisaties aanzetten tot ondersteuning van getroffen landen.

Kennisvragen

- **(b+i)** Het ontwikkelen en invullen van criteria om dierziekten en landen waar Nederland ondersteuning wil bieden bij de bestrijding en preventie van dierziekten te prioriteren. Dit in nauwe samenwerking met de EU en FAO. Nederland geeft ondersteuning waar een reëel risico op een dierziekte uitbraak bestaat en dan enkel in landen die Nederland om hulp vragen en waar Nederland een nauwe band mee heeft. Voorbereiden op dierziekten die zich in de toekomst in Nederland kunnen gaan vestigen.

4 Communicatie werkgroep Dier

Communicatie werkgroep Dier is een samenwerkingsverband tussen verschillende directies, waar het de communicatie betreft rondom het dier. In dit hoofdstuk worden alle kennisvragen uit de kennisagenda Diergezondheid beschreven, waarbij communicatie een rol speelt. Om de link te houden met de NAD, zal verwezen worden naar de thema's en actiepunten waar deze kennisvragen onder vallen.

4.1 Hobbydieren

Acties

- In 2008 zal de overheid in overleg met hobbydierhouders een communicatiebeleid opzetten dat specifiek is afgestemd op hobbydierhouders. Hierbij wordt extra aandacht besteed aan het ontwikkelen van nieuwe communicatiemiddelen. Verder zal er een verkenning plaats vinden of het begrip hobbydierhouder nader gedefinieerd kan of moet worden.

Kennisvragen

- **(a+i+DC)** Welke nieuwe communicatiemiddelen zijn het meest geschikt voor de doelgroepen.

Acties

- 2015: onderzoek uitvoeren naar de mate waarin hobbydierhouders zich bewust zijn van diergezondheidsrisico's.

Kennisvragen

- **(a+DC) (m)** "Nulmetingen" ten behoeve van evaluatie 2011 naar tevredenheid bij de doelgroep en ten behoeve van voorziene evaluatie in 2015 naar de mate van bewustzijn van diergezondheidsrisico's van hobbydieren.

4.2 Commercieel gehouden dieren

Acties

- 2008-2010: verkennen hoe de *early warning* systematiek verder kan worden verbeterd.

Kennisvragen

- **(a+i+DC+lopend) (m)** Een effectieve communicatiestrategie ontwikkelen, geldt ook voor de *early warning* programma's, die kunnen nog zo goed doordacht zijn, als er geen medewerking vanuit het veld is, werken ze niet: transparante communicatie is ook hier nodig.

Acties

- **Extra van cluster dier m.b.t. communicatie diergezondheidsbeleid.**

Kennisvragen

- **(a+i+DC) (m)** Ontwikkel een effectieve strategie waarmee LNV over diergezondheidsbeleid kan communiceren. Dit kan een overkoepelende strategie zijn. Bijvoorbeeld in samenwerking met de VWA en/ of het Voedingscentrum. Hoe kunnen relevante actoren hierbij worden betrokken?
- **(a+i+DC) (m)** Hoe kan LNV de sector effectief ondersteunen bij de communicatie t.b.v. het draagvlak en de acceptatie van de vaccinatie strategieën. Wat is een effectieve communicatie strategie?
- **(c+DW+DC+i)** Ontwikkel een effectieve strategie waarmee LNV over diergezondheidsbeleid kan communiceren aan veehouders, hobbyhouders en de rest van de Nederlandse burgers. Dit moet een overkoepelende strategie zijn, bijvoorbeeld in samenwerking met VD, VWA, AID en DC.
- Het is van belang dat de communicatie transparant is (we hebben niets te verbergen): hoe gaan we om met meldingen van een mogelijke besmettelijke dierziekte, hoe gaan we om met verdenkingen, wat zijn de procedures die de veehouder te wachten staan etc., waarom op deze manier bestrijden, etc. etc.

Acties

- 2008-2015: het bestrijdingsbeleid via de beleidsdraaiboeken geactualiseerd houden. Dit beleid afstemmen op de maatschappelijke behoeftes. Dit houdt in: meer maatwerk, meer alternatieven voor (preventief) ruimen en het opbouwen van een brede maatschappelijke steun.

Kennisvragen

- **(c + DC)** Onderzoek naar waardesystemen in de samenleving (invloed van verstedelijking en multiculturaliteit): wat zijn de consequenties?

Acties

- 2007-2015: er worden goede afspraken gemaakt over de aanpak van de bestrijding van besmettelijke dierziekten met de buurlanden en andere relevante lidstaten. Waar nodig wordt er samen geoefend.
- 2007-2015: voortdurende inzet in internationaal verband om de Nederlandse visie zoveel mogelijk geaccepteerd te krijgen.

Kennisvragen

- **(c+DC)** Hoe kan inzicht verkregen worden in de perceptie en beweegredenen van burger /consument en producent ten aanzien van dierziektebestrijding? Welk effect heeft dat op draagvlak?. Maar ook herformuleren.
- **(c+i+DC)** Hoe wordt in andere landen gecommuniceerd over het diergezondheids- en dierziektebestrijdingsbeleid en wat kan daarvan worden geleerd voor Nederland? Is het mogelijk en/of nuttig om tot internationale afstemming over communicatie van beleid te komen?

4.3 Risicogebaseerd beleid

Kennisvragen

- **(b+i+DC)** In 2008 wordt een communicatieplan ontwikkeld waarin is aangegeven welke mogelijkheden er zijn om bekendheid te geven aan de resultaten van risicoanalyses (bijvoorbeeld via internet).

4.4 Klimaatverandering, globalisering en emerging diseases

4.4.1 Acties voor overheid samen met maatschappelijke organisaties

- In 2009 wordt een informatiecampagne georganiseerd door de reisbrancheorganisatie (bv. ANVR) in samenwerking met de overheid zodat de reiziger zich bewust is van risico's op insleep en verspreiding van dierziekten door reizen en weet hoe deze risico's te beperken.

Kennisvragen

- **(a+i+DC) (m)** Wat is een effectieve communicatie naar reizigers?

5 Zoönosen

Zoönosen worden behandeld in zowel de Kennisagenda Voedselkwaliteit als in deze Kennisagenda. Daarnaast is het niet alleen een onderwerp waar LNV (VWA) zich mee bezighoudt, maar ook VWS. Voor een betere samenwerking en om overlap te voorkomen is een werkgroep opgericht, waarin medewerkers van LNV (VD/VWA) en VWS zitten. Om snel een overzicht te krijgen van de niet-voedselgerelateerde zoönosen staan in dit hoofdstuk alle kennisvragen uit de kennisagenda Diergezondheid, waarbij zoönosen een rol spelen. Om de link te houden met de NAD, zal verwezen worden naar de thema's en actiepunten waar deze kennisvragen onder vallen.

5.1 Gezelschapsdieren

Acties

- 2007-2008: de risico's van dierziekten voor dier en mens die bij gezelschapsdieren kunnen voorkomen, worden geïnventariseerd. Hierbij wordt vooral aandacht besteed aan de *emerging diseases* en *emerging zoönosen*.
- 2007-2008: de diersoorten op de positieflijst worden geïnventariseerd op het voorkomen en mogelijke insleep van dierziekten en zoönosen.

Kennisvragen

- **(a) (h)** Risicoanalyse emerging diseases en zoönosen bij gezelschapsdieren (let op de samenhang met het project emerging zoönosen):
 - **(a) (h)** Dieren/diersoorten op positieflijst scoren op risico's van emerging diseases en zoönosen.
 - **(a) (h)** Onderzoeken welke gevolgen deze score heeft voor de dieren/diersoorten op de positieflijst. En of er regelgeving voor moet komen.

5.2 Commercieel gehouden dieren

Acties

- 2008-2010: verkennen hoe de *early warning* systematiek verder kan worden verbeterd.

Kennisvragen

- **(a+lopend) (h)** Voor andere besmettelijke dierziekten waarbij de veehouder en dierenarts een belangrijke rol hebben in de vroegtijdige melding zullen slimme early warning programma's bedacht moeten worden. (APP, emerging diseases en zoönosen).

Acties

- 2008-2015: bij maatschappelijke en politieke discussies over de structuur van de veehouderij het aspect diergezondheid sterk en krachtig inbrengen als één van de centrale thema's waar over gepraat moet worden.

Kennisvragen

- **(c)** Welke percepties hebben burgers over de risico's van niet-voedselgerelateerde zoönosen? Welke aspecten spelen een rol bij deze risicoperceptie? Welk risico willen mensen t.a.v. deze zoönosen wel en niet nemen en waar tegen worden deze risico's afgewogen?
- **(b)** Hoe groot is de overdraagbaarheid van de niet-voedselgerelateerde zoönosen?

Acties

- 2007: De herziening van de preventieregelgeving wordt afgerond.
- 2008: De herziening van het handhavingsbeleid van preventieregels wordt afgerond.

Kennisvragen

- **(a) (m)** Hoe kunnen we de monitoring van importen en exporten (zeg maar een continue risicoanalyse van importen en exporten), gericht op dierziekten en zoönosen optimaliseren?
- Hoe kan de effectiviteit van grenscontroles worden geoptimaliseerd?
- Wat zijn insleeproutes, welke kritische controle punten en welke maatregelen?

5.3 Paarden

Acties

- In 2007-2008 wordt in opdracht van LNV in beeld gebracht welke zoönosen in de toekomst voor Nederland van belang kunnen zijn en wat de risico's zijn.

5.4 Kennis, research en development

Acties

- Het bevorderen van meer en bredere samenwerking tussen onderzoeksinstituten. Dit doen we door de Kennisketen Infectieziekten Dier meer te benutten, en door uitbreiding van samenwerking met instituten op het gebied van humane gezondheidszorg. Vooral onderzoek aan (potentiële) zoönosen, nieuwe bedreigingen en antibiotica lenen zich goed voor deze samenwerking.